

Profitti

TALOUS & TILINTARKASTUS

1.2017

PETRI KETTUNEN: **DIGIAIKA**

vahvistaa yrittäjän
ja tilintarkastajan
kumppanuutta

UUSI RAHANPESULAKI – mitä on hyvä tietää?

Kokemuksia
PÖRSSIYHTIÖIDEN
uudistuneista tilin-
tarkastuskertomuksista

Suomi
Finland
100

Haluatko
tilintarkastajaksi?

Opintovinkkejä
ja elämänmakuisia
uratarinoita tilin-
tarkastajaksi aikoville

ST-AKATEMIA ONLINE

Suosittu tilinpäätösmallit päivittyvinä online-versioina

- Haut samalla kertaa kaikista julkaisuista, ei enää erillisten kirjojen selailua.
- Muistiinpano-, kopiointi- ja tulostusmahdollisuudet.
- Lisämateriaaleina mm. käyttövalmiit laskelmapohjat tilinpäätöksen tueksi.
- Käytössäsi aina tuorein versio – tilinpäätösmallit päivittyvät 1-2 kertaa vuodessa.

**Tilinpäätäjä, helpota tilinpäätösarjakaasi
ajantasaisilla julkaisuilla!**

*Osakeyhtiön tilinpäätösmalli • Asunto- ja kiinteistöosakeyhtiön
tilinpäätösmalli • Avoimen ja kommandiittiyhtiön tilinpäätösmalli
• Yhdistyksen ja säätiön tilinpäätösmalli • Rahoituslaskelma*

*Sähköiset julkaisut yksitellen tai valittuna Omavalintakirjahyllyyn –
tutustu!*

STAKATEMIAONLINE.FI

Suomi
Finland
100

10

Tilintarkastajat ovat
rakentaneet suomalaista
luottamusyhteiskuntaa
jo yli 100 vuotta.

■■■■■■■■■■

28

Kokemuksia
uudistuneesta
kirjanpitoalaista

34

Miten Liisa Mälikankaan
ja Jose Kautosen tie vei
tilintarkastajaksi?

18

Tiina Visakorven ajatuksia
uudesta tilintarkastuskertomuksesta

- 5 **Pääkirjoitus:** Yhteiskunnan tukipilarina jo yli 100 vuotta
- 6 **Digitalisoituva tilintarkastus avain parempaan asiakaskokemukseen**
Haastattelussa Petri Kettunen
- 10 **Tilintarkastajat jo yli 100 vuotta luottamusta rakentamassa**
AHTO APAJALAHTI
- 18 **Tilausta uudelle tilintarkastuskertomukselle**
Haastattelussa Mika Heikkilä, Tiina Visakorpi ja Marika Nevalainen
- 23 **Tilien välistä**
- 24 **Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat listayhtiöiden tilintarkastuskertomuksissa**
MILLA HELMINEN
- 28 **Uudistunut kirjanpitolaki – kokemuksia ja havaintoja**
ANTTI NIEMISTÖ
- 32 **Miten tilintarkastajaksi pääsee?**
JARKKO RAITIO
- 34 **Erilaisia polkuja pitkin tilintarkastajaksi**

38 **Data-analytiikka suurissa tilintarkastustoimeksiannoissa**
PERTTI OJALA

42 **Reaaliaikatalous RTECO -projekti jatkaa TALTIO:n jalanjäljissä**
ELINA KOSKENTALO, VUOKKO MÄKINEN, MARKKU ÖRN

46 **Kuumia puheenaiheita ja sääntelyhankkeita**
JARKKO RAITIO

47 **Talouden ammattilaisille ratkaisuja huomisen osaamistarpeisiin**

48 **Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä**
RISTO RUUSKA

52 **Vapaaehtoinen tilintarkastus Suomessa**
KIM ITTONEN

56 **Osakesijoitukset ja tilintarkastajan esteellisyys**
RISTO RUUSKA

57 **Kulisseissa**

58 **Raportointi säätiön tarkoituksen toteuttamisesta**
MIKKO REINIKAINEN JA SAMULI PERÄLÄ

60 **Tekes-rahoituksen valvonta – huomiota rahoituspäätösten yleisiin ehtoihin**
TEEMU SUONIEMI

64 **ISA meidän – standardeista, rakkaudesta**
RIITTA LAINE

42

**Reaalitalous
RTECO
-projekti
TALTIO:n
jalanjäljissä**

Profittin PDF-versio on tilattavissa veloitusetta osoitteessa: suomentilintarkastajat.fi

Uusi jäsen- ja sidosryhmälehti *Profitti – Talous & tilintarkastus*

Suomen Tilintarkastajat ry:n uusi jäsen- ja sidosryhmälehti **Profitti – Talous & tilintarkastus** jatkaa yhdistyksen aiemmin julkaisemien jäsen- ja ammattilehtien jalanjäljissä. Kolme kertaa vuodessa ilmestyvästä lehdestä löydät helposti sulateltavaa hyötytietoa mm. muuttuvan lainsäädännön vaikutuksista kirjanpitoon, tilinpäättöraportointiin ja tilintarkastukseen.

Olemme välittäneet jo yli 60 vuoden ajan alaamme koskevaa tietoutta ja näkemyksiä omissa lehdissä. Niillä on ollut tärkeä rooli paitsi alan parhaiden käytäntöjen edistäjinä myös tilintarkastajien ammatillisen identiteetin vahvistajina. Lehdet ovat olleet myös sidosryhmiemme arvostamia suomenkielisiä tietolähteitä ja keskustelufoorumeita tilintarkastuksesta ja taloudellisesta raportoinnista.

Itsenäisyytemme 100-vuotisjuhlavuotena avaamme Profittissa tilintarkastusalaa myös lukijoille, joille tilintarkastus ja tilintarkastajan ammatti eivät entuudestaan ole tuttu-

ja. Lehden ensimmäisessä numerossa sukellaan historiaan sekä pohditaan taloushallinnon digitalisoitumisen ja automatisoitumisen vaikutuksia.

Seuraavan Profittin saat luettavaksesi ensi keväänä. Sitä odotellessa kannattaa pysyä ajan hermolla vieraillemalla säännöllisesti verkkosivuiltamme Näköaloja-sivustolla. Sieltä löydät monipuolisen valikoiman ajankohtaisia ja laadukkaita asiantuntija-artikkeleita sekä napakoita blogikirjoituksia. Niistä tuoreimmat ja kiinnostavimmat ilmestyvät myös Profittissa.

Lehden tulevista numeroista ja Näköaloja-sivuston tuoreista sisällöistä kerromme uutiskirjeissämme sekä Twitter- ja LinkedIn-tileillämme.

Otamme mielellämme vastaan ehdotuksia ja juttuideoita: viestinta@suomentilintarkastajat.fi

Viihtyisiä lukuhetkiä!

TARJA SVIILI
toimitussihteeri

Suomen Tilintarkastajat ry | ST-Akatemia Oy

@STyhdistys

Yhteiskunnan tukipilarina jo yli 100 vuotta

Juhlimme pian 100-vuotiaasta Suomea. Samalla voisimme juhlia myös tilintarkastusinstituutiota, joka on osaltaan rakentanut suomalaista luottamusyhteiskuntaa jo yli 100 vuotta. Vaikka työtavat ovat vuosikymmenten saatossa muuttuneet, on tilintarkastuksen ydin ja tarkoitus pysynyt ennallaan.

Jo vuoden 1864 osakeyhtiöasetuksessa viitattiin yhtiöiden ”vaarinpitoon”, ja vuonna 1895 siirryttiin osakeyhtiölain myötä lakisääteiseen tilintarkastukseen. Tilintarkastus on historian saatossa kehittynyt rintarinnan yritystoiminnan kanssa. Kotikutoisuudesta siirryttiin kohti ammattimaisempaa ja lopulta yhä kansainvälisempää toimintaa. Tilintarkastus vaikiintui yhdeksi elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tukipilariksi.

Taloudellisen tiedon varmentamisen merkitys korostuu yhä enemmän nykymaailmassa. Vaikutussuhteet ovat yhä monitukaisempia ja luottamusta tarvitaan laajan sidosryhmän kesken. Digitalisaatio tuo mukanaan uusia tarpeita – ja mahdollisuuksia – reaaliaikaisten datavirtojen varmentamiseksi. Myös yritysvastuutiedon varmentamisen merkitys tulee korostumaan.

Nykymaailma haastaa myös tilintarkastajan osaamista tiedon varmentajana ja asiakkaan kumppanina. Tilintarkastuksen kuuluu olla ennaltaehkäisevää, ohjaavaa ja tarpeen tullen myös korjaavaa. Uskon, että tähän haasteeseen tilintarkastajat vastaavat onnistuneesti myös 150-vuotiaassa Suomessa.

Uuden lehtemme myötä pidämme jäsenemme, sidosryhmämme ja muut lukijamme ajan hermolla talouden, raportoinnin ja sääntelyn kehittyessä. Samalla tuomme tätä mielenkiintoista alaa ja sen ammatillaisia tunnetuksi myös työelämän kynnyksellä oleville opiskelijoille. Ensimmäisestä numerossa tarjoamme vinkkejä urapolulle ja esittelemme kaksi erilaista tilintarkastajatarinaa. Lisää tarinoita löydät Twitteristä #tunnetilintarkastajasi.

Seuraava numero ilmestyy kevättalvella. Inspiroidun toiveitasi lehden sisältöjen suhteen – jaa ajatuksesi vaikkapa somessa. Hyviä lukuhetkiä Profittin parissa!

SANNA ALAKARE

päätoimittaja

Twitter @SannaAlakare

LinkedIn Sanna Alakare

Profitti on kolme kertaa vuodessa ilmestyvä jäsen- ja sidosryhmälehti.

KHT Petri Kettunen uskoo, että asiakaskokemus paranee tilintarkastuksen digitalisoituessa ja automatisoituessa.
– Varmennusprosessien nopeutuessa asiakas saa tarkastajaltaan laadukkaampaa tietoa ja reaaliaikaisempaa ohjausta.

TEKSTI Tarja Sviili | KUVAT Petri Jauhiainen

DIGITALISOITUVA

tilintarkastus avain parempaan asiakaskokemukseen

– Luotettavalle datalle tulee olemaan kysyntää myös jatkossa. Suomi on talousdatan luotettavuudessa yksi maailman edelläkävijöistä ja siinä tilintarkastajilla on ollut ja tulee olemaan merkittävä rooli myös tulevaisuudessa, toteaa Petri Kettunen.

d

igitalisaatio muuttaa toimintatapoja toimialasta riippumatta. Miten tilintarkastajat pysyvät digimurroksen aallon harjalla? Tätä kysyttiin syyskuussa puheenjohtaja **Petri Kettuselta** Suomen Tilintarkastajat ry:n Kesäpäivillä Kuopiossa.

Hän tiivistää tulevaisuuden kehitystrendin neljään sanaan **Ville Tolvasta** lainaten:

– Data on tulevaisuuden öljy.

Tarkastusprosessit tehostuvat

Robottiikan ja keinoälyn hyödyntäminen ovat jo arkipäivää niin teollisuudessa kuin asiantuntijapalveluissa. Entistä useammassa yrityksessä on siirrytty sähköiseen taloushallintoon. Petri Kettunen sanoo tilintarkastajan työn muuttuvan mielekkäämmäksi, kun algoritmit, robotit ja keinoäly automatisoivat tarkastajan työtä.

- Tilinpäätöksen varmennustyöhön kuuluvat prosessi- ja aineistotarkastukset vievät aiempaa huomattavasti vähemmän tilintarkastajan aikaa, koska kehittyneet työkalut mahdollistavat jatkossa suurien aineistojen läpikäynnin reaaliaikaisesti.

Kettusen mukaan asiakas saa laadukkaampia analyysijä hyödynnettäväksi taloushallinnon ja yritystoiminnan kehittämisessä, koska tilintarkastaja pystyy hankkimaan enemmän yrityksen liiketoimintaan ja prosesseihin liittyvää tietoa.

Numeromurskaajasta proaktiivinen sparraaja

Yrittäjille ja johdolle tilintarkastaja on perinteisesti ollut luotettu kumppani ja sparraaja, jonka kanssa liiketoimintaa koskevista asioista voi turvallisesti keskustella. Teknologinen kehitys antaa tilaa asiakaskokemuksen parantamiselle. Kettusen mukaan digitalisaatio lisää asiakaskohtaamisia.

- Tilintarkastajan sosiaaliset taidot joutuvat puntariin. Tarkastusprosessien nopeutuessa aikaa vapautuu runsaammin asiakkaan ennakoivaan neuvontaan yrityksen taloutta ja hallintoa koskevissa asioissa. Neuvonnan tarvetta lisäävät esimerkiksi tietoturvariskit ja -uhat, kun

Uudet tekniikat mahdollistavat entistä tehokkaamman ja kattavamman taloustietojen varmentamisen vapauttaen tilintarkastajalle enemmän aikaa tietojen analysointiin.

yritykset pyrkivät varmistamaan toimintaansa koskevan informaation eheyden ja oikeellisuuden.

Tilintarkastajajärjestön puheenjohtajan visioissa numero-orientoituneesta tilintarkastajasta tulee analyttinen ja proaktiivinen, asiakkaan ongelmiin reaaliaikaisesti tarttuva asiantuntija.

Oma yhdistys tukena

Petri Kettunen korostaa, että erilaisissa muutostilanteissa asiakkaan rinnalla pysyminen edellyttää asiantuntijapalvelujen ammattilaisilta valmiutta omaksua uusia asioita entistä nopeammin.

Digimurroksessa tilintarkastajayhdistyksen keskeinen tehtävä on hänen mukaansa auttaa jäseniä valmistautumaan toimintatapojen muutoksiin ja kouluttautumaan uudenlaisen osaamis pääoman kartuttamiseksi.

- Koulutustarjonnan lisäksi pyrimme tunnistamaan ja löytämään markkinoilta sopivia työkaluja, joilla vahvistetaan jäsenkunnan valmiuksia tarttua digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin.

Tilintarkastuksen rinnalle uusia palvelukonsepteja

Kettunen uskoo, että lakisääteisen tilintarkastuksen rinnalle syntyy uusia palvelutarpeita, joissa laskentatoimen asiantuntemus ja analyttiset taidot ovat valttia.

- Datavirtojen määrä kasvaa, kun uutta tietoa syntyy erilaisissa järjestelmissä ja esimerkiksi verkkoon kytkeytyneissä älykkäissä laitteissa. Myös yhteiskuntavastuuseen liittyvistä asioista raportoidaan entistä enemmän.

Sisällön ja laadun merkitys informaatioissa korostuvat. Entistä analysoidumpi ja jalostetumpi tieto tuo yrityksille uutta lisäarvoa.

- Asiakasyrityksen toimintaan monipuolisesti perehtynyt tilintarkastaja pärjää uteliaalla ja innovatiivisella asenteella uudenlaisten varmennuspalveluiden kehittäjänä ja tarjoajana, uskoo Kettunen. ■

Tilintarkastajat talousdatan varmentajina huomennakin

Petri Kettusen puheenjohtajakaudella tilintarkastus on herättänyt paljon keskustelua. Hänen toiveensa vuoropuhelun tiivistymisestä on toteutunut. Ja se ilahduttaa.

- Olemme keskustelleet sidosryhmiemme kanssa tilintarkastusalan kehittämisestä vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden ja sidosryhmien odotuksia. Vuoropuhelun perusteella voin sanoa, että tilintarkastuksen yhteiskunnallinen merkitys ja hyödyllisyys on laajasti tunnustettu sidosryhmiemme keskuudessa.

Edelleen työtään jatkavassa TEM:n työryhmässä pohditaan mm. tilintarkastusvelvollisuuden muutostarpeita. Kettusen mukaan nykyiset matalat tilintarkastusvelvollisuuden rajat ovat osoittaneet toimivuutensa pienyritysvaltaisessa Suomessa.

- Nykysäätö kannattaa ehdottomasti säilyttää. Mikäli tilintarkastettavien yritysten määrä oleellisesti pienentyy, murenee myös luottamus, jolla yhteiskuntaamme on jo 100 vuotta rakennettu, sanoo Kettunen.

Kettusen mukaan nykyisen laajuinen tilintarkastus on kustannustehokasta, koska se palvelee yritysten lisäksi useita toimijoita, kuten osakekehenomistajia, rahoittajia, verottajaa ja muita viranomaisia.

- Tilintarkastaja auttaa yrittäjää välttämään turhia riskejä ja korjaamaan tahattomasti tehtyjä virheitä. Suomi menestyy jatkossakin avoimena taloutena vaalimalla keskinäistä luottamusta ylläpitäviä ja vahvistavia instituutioita, kuten tilintarkastusta.

Tilintarkastusvelvollisuuden piiriin kuuluvista yrityksistä valtaosa on pieniä ja keskisuuria yhtiöitä. Kettunen korostaa, että laadukas tilintarkastus pohjautuu hyvään

tilintarkastustapaan, jonka yhtenä lähteenä ovat kansainväliset ISA-standardit.

- Tilintarkastuksen laatu on kaiken keskiössä - se edellyttää asiakkaan liiketoiminnan ja riskien ymmärtämistä, miten nämä heijastuvat tilinpäätöksen oikeellisuuteen ja miten olemme dokumentoidusti hankkineet riittävän tarkastusevidenssin lausuntomme tueksi.

Kettusen mukaan globaalien konsernin tilintarkastusdokumentointi edellyttää toisenlaisia toimenpiteitä kuin paikallisesti toimivan autokorjaamon tarkastus.

- Olemme yhdistyksessä jatkaneet vaikuttamistyötä, jotta standardit osana hyvää tilintarkastustapaa olisivat jatkossa paremmin sovellet-

tavissa pienyritysten tarkastuksiin. Pk-yritysten tilintarkastajien tarpeita selvitetään parhaillaan globaalisti. Loppuvuodesta saamme toivottavasti asiaa koskevan keskustelupaperin IAASB:lta, Petri Kettunen kertoo.

Hän korostaa, että uudet tekniikat mahdollistavat eri kokoisissa yrityksissä entistä tehokkaamman ja kattavamman taloustietojen varmentamisen. Tilintarkastajalle vapautuu enemmän aikaa tietojen analysointiin.

- Luotettavalle datalle tulee olemaan kysyntää myös jatkossa. Suomi on talousdatan luotettavuudessa yksi maailman edelläkävijöistä ja siinä tilintarkastajilla on ollut ja tulee olemaan merkittävä rooli myös tulevaisuudessa, Kettunen summaa. ■

ISA International Standards of Auditing
- tilintarkastusalan kansainväliset standardit
IAASB International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB-komitea, joka antaa kansainvälisiä tilintarkastusalan standardeja, joilla yleensä tarkoitetaan ISA- ja ISQC-standardeja

Tilintarkastajat ovat rakentaneet suomalaista luottamusyhteiskuntaa jo yli 100 vuotta. Itsenäisyyden alkuvuosista lähtien tilinpäätökset ovat olleet julkisia ja niiden varmentajilta on vaadittu tilintarkastajatutkinto.

Ahto Apajalahti

Suomen pankkimaailmassa kuohui 1910-luvulla. Pankinjohtaja **Nils Idmanin** luova lainanantopolitiikka oli johtaa Yhdyspankin kaatumiseen ja uhkasi koko Suomen pankkijärjestelmää. Sen paremmin sisäinen kuin ulkoinen tarkastuskaan ei ollut toiminut.

Ulkoista tarkastusta suorittivat tutut yritysjohtajat, joilla oli Idmanin konttorista otettuja lainoja ja siten intressi estää korttitaloa kaatumasta. Sisäisistä yllätystarkastuksista Idmanin onnistui saada vihiä etukäteen. Hän sai lopulta 15 vuotta kuritushuonetta, mutta jutun syyttäjä esitti epäilyksensä: ”Yrityskulttuuri voi muuttua ja laki tarkentua, mutta uusi sukupolvi on aina erehtymätön ja ihmisluonto heikko houkutuksille.”

Tilintarkastusala järjestäytyi jo ennen itsenäisyyttä

Tilintarkastajien ammattikunta on vakiinnuttanut paikansa itsesäätelevänä professiona. Tilintarkastus muistuttaa monia muitakin suomalaisia aloja kehitykseltään: toisaalta alaa luonnehtivat pitkään tietty pienimuotoisuus ja kotikutoisuus. Toisaalta idea siitä, millaiseen ammattimaisuuteen ja laatuun pitäisi pystyä, oli jo melko varhain olemassa.

Taloudellinen toiminta vapautui 1800-luvun loppupuoliskolla. Osakeyhtiömuoto löi itsensä läpi, ja myös osuuskuntatoiminta oli vilkasta. Järjestötoiminta kehittyi monella yhteiskuntaelämän osa-alueella politiikasta harrastustoimintaan ja työmarkkinaosapuoliin. Koulutus laajeni, vaikkakin Länsi-Euroopan edelläkävijöitä jäljessä. Syntyi se Suomi, joka oli olemassa jo ennen valtiollista itsenäisyyttä.

Jo vuoden 1864 osakeyhtiöasetuksessa viitattiin yhtiöiden ”vaarinpitoon”, mutta vasta uuden osakeyhtiölain

säätäminen vuonna 1895 aloitti varsinaisen lakisääteisen tilintarkastuksen aikakauden. Aiheesta keskusteltiin vuosisadan alun kauppiaskokouksissa, mikä johti Suomen Tilintarkastajainyhdistyksen (STY) perustamiseen vuonna 1911. Perustamisessa olivat aktiivisia kauppakoulujen opettajat.

Taloulosaaminen heiveröistä

Tilintarkastustoiminnan tarve kasvoi, kun yrityksen omistaminen ja johtaminen erkanivat toisistaan. Sijoittajat pystyivät periaatteessa valitsemaan tilintarkastajiksi omat luottohenkilönsä.

Tynkäeduskunnan avajaisistunto 15.5.1918 Heimolan talossa Helsingissä.

TILINTARKASTAJAT JO YLI 100 VUOTTA LUOTTAMUSTA RAKENTAMASSA

Käytännössä perheyhtiötyyppisissä ja muutoinkin omistuspohjaltaan pienelle joukolle keskittyneissä yrityksissä ei vielä ollut merkittäviä ulkopuolisia sidosryhmiä. Tilintarkastusta suorittivat usein omistajien ja johdon kanssa samaan hyvä veli -piiriin kuuluvat. Ammattimaisista, riippumattomampaa tilintarkastusta katsoivat tarvitsevana melko harvat.

Yritysmaailmassa talouspuolen ammattiosaaminen oli nykynäkökulmasta katsottuna häkellyttävän heiveröistä. Taloushistorioitsijoiden ”nuorten radikaalien startupiksi” luonnehtimassa Päivälehdessä, Helsingin Sanomien edeltäjässä, menivät 1890-luvulla kirjanpidossa debetit ja

kreditit sekaisin, kuten **Niklas Jensen-Eriksenin** ja **Elina Kuorelahden** tuore teos yhtiön liiketoimintahistoriasta kertoo.

Vaarinpidosta vapaaksi ammatiksi

Vasta itsenäistyneessä Suomessa 1920-luku oli suurten lakiuudistusten aikaa. Silloin säädettiin myös lait kirjanpitovelvollisuudesta ja tilinpäätösten julkisuudesta. Osakeyhtiölakiin tehtiin vuonna 1935 muutos, joka edellytti KHT-tarkastajaa osalle yhtiöistä. Tilintarkastajien auktorisointi siirtyi Keskuskauppa-kamarille vuonna 1925, jolloin STY:n

Kuva Topfoto / Lehtikuva

työtä jatkamaan perustettiin KHT-yhdistys. Ammattikunta oli kuitenkin pieni: KHT-tarkastajia oli vuosikymmenen lopulla 30–40.

Sotien välisenä aikana ala joka tapauksessa vakiintui. Sota-aika toi hintasäännöstelyn ja viranomaiset halusivat tietoja tuotteiden valmistuskustannuksista myyntihintojen määrittelyä varten. Uudessa sääntelytilanteessa yritykset tarvitsivat neuvoja myös tilintarkastusalalta.

Vuonna 1943 suunniteltiin jo erillisen tilintarkastuslain säätämistä, mutta hanke kariutui. Sen sijaan vuonna 1945 saatiin uusi kirjanpitolaki.

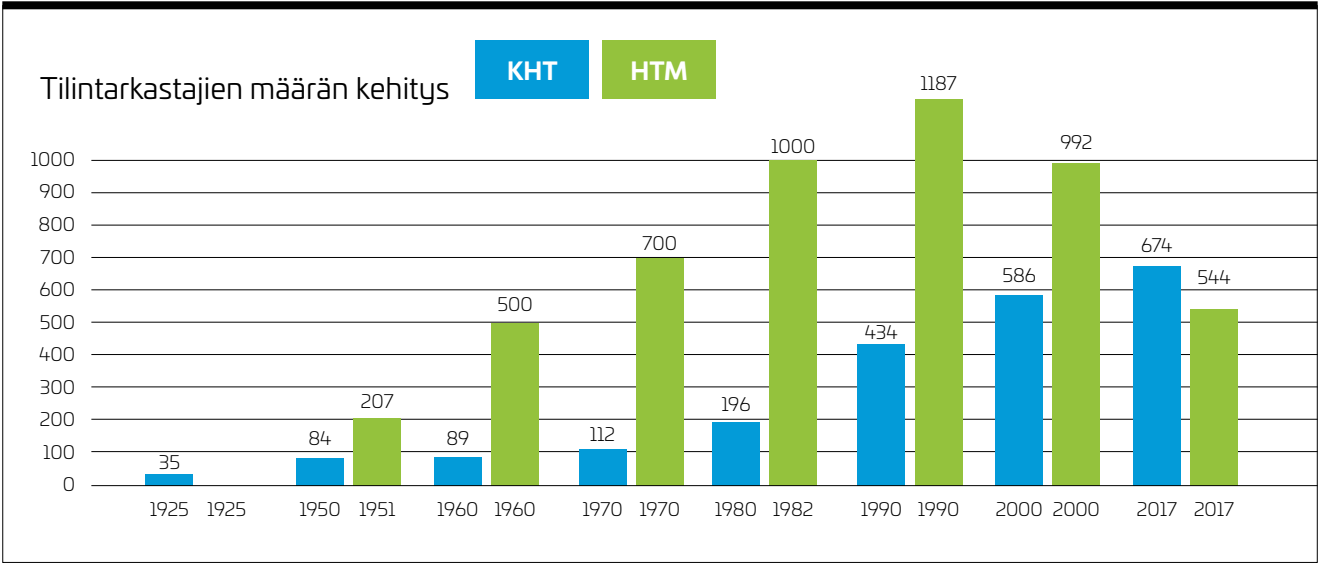
Sotienvälinen kehitys kiteytettiin Widenius, Sederholm & Somerin vuosikirjassa vuonna 1946: ”Tilintarkastus-ammatti oli kehittynyt heikosta alusta eettillisten lakien mukaan toimivaksi älylliseksi, kurinalaiseksi n.k. vapaaksi ammatiksi, joka on saavuttanut asiaankuuluvaa tunnus-tusta sekä julkisten viranomaisten että yleisön taholta. Tosin ammatilla on vielä suuret laajentumismahdollisuu-det - ja tulevaisuuden suuntauksena on oleva: enemmän kerättyä kokemusta ja hyvin koulutettua työvoimaa.”

Patruunat ja pk-yritykset

Sotienjälkeisessä Suomessa suuryrityksissä elettiin tyy-pillisesti patruunajohtoista aikakautta. Herrat pyörittivät bisneksiään itsevaltiaan elkein ja usein mikromanageroi-niin sortuen. Esimerkiksi Sanoma

Osakeyhtiössä **Eljas Erkkö** oli maanisen kiinnostunut vähäisis-täkin raha-asioista. Johtokunta oli ”lähes merkityksetön”, osa-ke-enemmistö oli perhepiirissä,

Sanoma Osakeyhtiön Eljas Erkkö seurasi yhtiön raha-asioita pikkutarkasti.

eikä firman kasvusta huolimatta ulkopuolisia tarvinnut vielä palvelella selkeällä talousinformaatiolla. Eikä sitä ollut itselläkään.

Johto ei tiennyt, mitkä osat firmasta olivat tuottavia, mitkä kenties tappiollisia. Sanoman tilintarkastaja, Salmi, Virkkunen & Heleniuksen **Aimo Autio** on muistellut, että Erkon ohella taloutta hoitivat vain pääkirjanpitäjä ja pääkassanhoitaja. Muistelun aikaan 1990-luvun alussa mukana oli jo ”ekonomeja, talousjohtajia, laskentapäälli-köitä ja ties mitä”. Tässä kiteytyy suomalaisen taloushallin-non kehitys.

KHT-tilintarkastajien rinnalle tuli vuonna 1950 HTM-järjestelmä, mikä kuvastaa kasvanutta tarvetta ammattimaiselle tilintarkastukselle myös pienten ja kes-kisuurten yritysten piirissä. KHT-tarkastajien määrä pysyi sadan tuntumassa 1960-luvun lopulle, mutta HTM-tarkas-tajia oli tuolloin jo 600. Kolmasosa yrityksistä oli ammatti-tilintarkastuksen piirissä – maallikot tarkastivat loppuja.

Vakiintuminen elinkeinoelämän peruspalveluksi

Uusi meno-tulo-teoriaan pohjannut kirjanpitotapa otettiin käyttöön verolainsäädännössä 1960-luvun lopulla ja uudes-sa kirjanpitolaissa vuonna 1973. Osakeyhtiölaki uudistet-tiin parinkymmenen vuoden työn jälkeen vuonna 1978, ja muutamaa vuotta myöhemmin säädettiin laki tilintarkas-tusjärjestelmän valvonnasta.

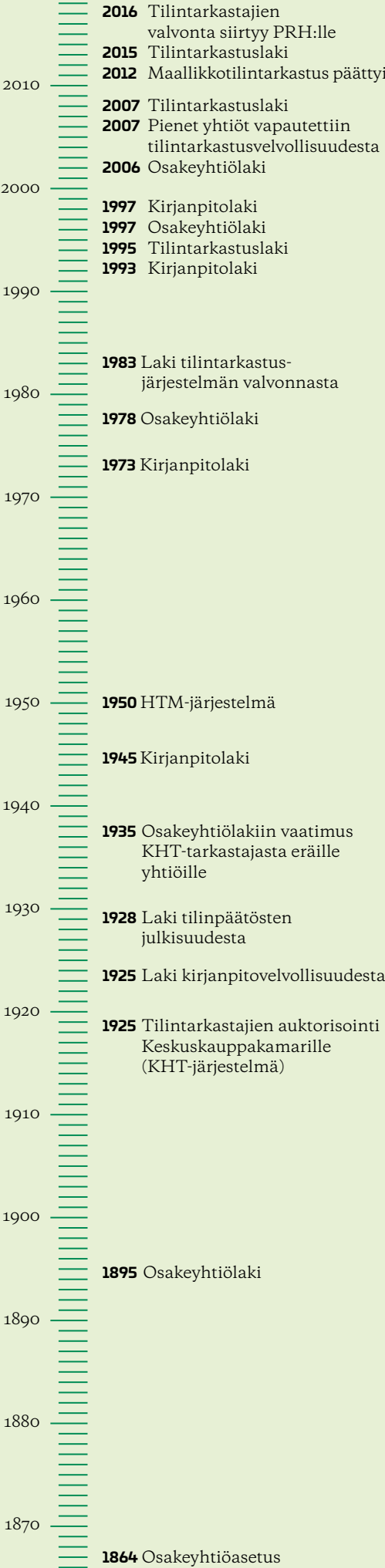
Ammattimainen tilintarkastus vakiintui elinkeinoelä-män peruspalveluksi. Uudistusvauhti näytti kovalta, mutta pohjimmiltaan kyse oli kasautuneen suman purkamisesta. Uudistaminen oli välttämätöntä, kun yhteiskunta vauras-tui ja vaatimustaso nousi.

Monessa suomalaisyhtiössä uudistettiin hallintoa 1960-luvun loppupuoliskolta alkaen. Vuosikymmenellä tulivat tutuksi ”pitkän tähtäyksen suunnittelu, tavoitejoh-taminen, hallinnon rationalisointi, yrityksen informaatio-järjestelmä, projektiorganisaatio jne.”, kuten puheenjohtaja **Ensio Rantakari** kuvaili HTM-yhdistyksen 20-vuotisjul-kaisussa. Sanoma Osakeyhtiössäkin tilanne muuttui **Aatos Erkon** otettua ohjaket isänsä jälkeen. Yhtiön taloushallin-to saatiin tasolle, josta tunnistaa nykyiset hyvän hallin-totavan periaatteet – pitkästä aikaa alettiin laatia jopa talousarvioita.

Kansainväliset tuulet alkavat puhalttaa

Vaikka Suomessa oli laajaa vientiteollisuutta, kokemus var-sinaisesta ylikansallisesta bisneksenteosta oli harvinaista 1980-luvulle saakka. Yksi isoista varhaisista operaatiois-ta oli 1960-luvun lopulla Koneen kansainvälistyminen, johon liittyviä tehtäviä Salmi, Virkkunen & Helenius sai hoitaakseen. Vielä 1950-luvulla toimiston ”ainoa kontakti ulkomaailmaan” oli ollut pölynimurivalmistaja Hooverin suomalaisen tytäryhtiön tarkastus.

Lainsäädännön merkkipaaluja

Talouden vapautuessa ja lainsäädäntö- muutosten seurauksena siirryttiin osakkeenomistajien tarpeita paremmin palveleviin tilinpäätöksiin

Kansainvälistymistä vauhditti myös se, että vuoden 1978 osakeyhtiölaissa kiinnitettiin huomiota konserniti-linpäätöksiin. Suomalaisyritysten ulkomaiset tytäryhtiöt tulivat näin tarkastuksen piiriin, mikä pakotti perehty-mään eri maiden käytäntöihin. Lisäksi pääomaliikkeiden vapautuessa suomalaisyrityksiä listautui ulkomaisiin pörssiin.

Keskeisimmät suomalaistoimistot solmivatkin 1980-lu-vun alussa kumppanuudet kansainvälisten ketjujen kans-sa: esimerkiksi Salmi, Virkkunen & Helenius Coopers-Lyb-randin (nyk. PwC) kanssa, ja Widenius, Sederholm & Someri KMG:n (nyk. KPMG) kanssa. PwC:n **Antti Hele-nius** on kuitenkin arvioinut, ettei toimialalla ”ollut mitään sisäsyntyistä tarvetta muodostaa kansainvälisiä suhteita tai etsiä mahdollisuuksia ulkomailta”. Asiakkaiden tarpeet vetivät kansainvälistymään.

Palvelutarjonta laajenee

Samalla tilintarkastusyhtiöiden palvelutarjonta laajeni konsultoinnin puolella. Konsultointia oli kyllä harjoitettu aiemminkin, mutta 1980-luvulle tultaessa sen osuus alan tehdyistä työtunneista oli noussut kolmasosaan. Muissa Pohjoismaissa osuus oli tosin jo yli puolet.

Tilintarkastusalan kansainvälinen ominaispiirre on, että ”suuret yhdeksän”, nyttemmin neljä firmaa ovat en-nemminkin itsenäisten yritysten yhteisöjä kuin keskusjoh-dettuja suuryrityksiä. Kansainvälisiin ketjuihin liittyminen ei siksi merkinnyt omaleimaisuuden eikä edes kotimaisen omistuspohjan menetystä.

Vasta uudella vuosituhannella, kansainvälisten stan-dardien kiristyessä etenkin pörssiyhtiöiden tilintarkastuk-sessa, on alettu huolestua itsenäisyyden menetyksestä ja rapakon takaa tulevasta sääntötulvasta.

”Kilpailija saa tietää miten meillä menee”

Vielä 1980-luvun alussa tilinpäätös ei kertonut yhtiön todellisesta tilanteesta vaan palveli lähinnä verottajan tarpeita. Verolainsäädännön mahdollistamat hel-po-tukset yritysverotuksesta, joka oli nykyistä huomatta-vasti korkeampaa, edellyttivät kirjanpidon tekemistä tietyllä tavalla. Nykyaika alkoi, kun lainsäädännön muutosten myötä siirryttiin osakkeenomistajien tarpeita paremmin palveleviin tilinpäätöksiin.

Talouden vapautuessa rahoitusala mullistui ja sijoit-tajat ympäri maailmaa alkoivat kaivata kunnollista tietoa myös suomalaisyrityksistä. Tilinpäätöskäytännöt muuttui-vat sen mukaisiksi. ”Meidän kilpailijat ja osakkeenomis-

tajathan saavat sitten tietää, miten meillä oikein menee”, huolestuivat vielä jotkut.

Riippumattomuus puhuttaa 1990-luvulla

Vaatimukset tilintarkastuksen riippumattomuudesta kas-voivat 1990-luvulle tultaessa, kun ala joutui konkurssien ja laman myötä julkiseen kurimukseen. Suomen talous-historian suurimmaksi sanottu Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssi vuonna 1990 aiheutti järistyskiä. Suuri yleisö ihmetteli, miksei yrityksen vaikeuksista tiedetty ajoissa. Wärtsilän tilintarkastuksesta vastannut tilintarkastus-yhteisö sai kuitenkin tilintarkastusalan valvontaelimiltä puhtaat paperit.

Paria vuotta myöhemmin esimerkiksi Skopin ja Tam-pellan ongelmat johtivat myös tilintarkastajiin kohdistu-neisiin epäilyihin. Tilintarkastusala puolestaan koki, että yritysten hallintoelimien vastuuta sivuutettiin. Odotukset tuntuivat välillä kohtuuttomilta, kun tilintarkastajien olisi pitänyt tuntea asiakasyrityksen asiat sen johtajia parem-min.

Osakkeenomistajat epäilivät tilintarkastajien harjoit-taman konsultoinnin laimentavan kriittisyyttä. Kriisin myötä tilintarkastajatutkintoja ja pätevyysvaatimuksia kiristettiin ja laadunvalvontaa tehostettiin. Keskustelu hyvästä hallintotavasta ja sisäisestä valvonnasta vilkastui yrityksissä.

Alan rooli kiteytettiin KHT-yhdistyksen 70-vuotispäi-villä vuonna 1995: ”Tilintarkastajan tulee olla tilintarkas-taja, ei veroviranomainen, eikä myöskään konsultti vaan yrityksen luotettu, asioita toisesta näkökulmasta katsova, ei pelkkä valvoja vaan keskustelukumppani, ei kaveri vaan tilintarkastaja.”

Lainsäädäntö joutuu EU-kuurille

Alan lainsäädäntö kävi 1990-luvulla läpi tiukan EU-kuu-rin. Kirjanpito- ja osakeyhtiölait uudistettiin EU-vaati-muksia vastaaviksi, ja myös yrityssaneerausta ja kon-kurssia koskevaa lainsäädäntöä kehitettiin. Vuonna 1995 saatiin tilintarkastuslaki, jota oli pohdittu jo 1940-luvulla. Nyt tilintarkastusta koskevat säännökset koottiin yhteen, ja ala sai selkeän perustuksen.

Suurten kokonaisuudistusten tahti ei kuitenkaan hidastunut. Vuoden 1997 osakeyhtiölaki pantiin uusiksi jo vuonna 2006. Tilintarkastuslaki uudistettiin kahdes-ti, vuosina 2007 ja 2015. Vuonna 2000 alan suositukset harmonisoitiin kansainvälisten ISA-standardien kanssa. Vuosituhannen vaihteen Enron-skandaali ja 2010-luvun

Kuva Lehtikuva / Kimmo Räisänen

Telakkateollisuuden nousut ja laskut ovat heiluttaneet Suomen taloutta. Martin Saarikangas loi Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssipesän raunioille uuden telakan – Masa-Yardsin 1980-luvun lopulla.

vaihteen talouskriisi tiukensivat kansainvälistä säänte-ly-ympäristöä.

Pienimmät yritykset vapautettiin tilintarkastusvelvol-lisuudesta vuodesta 2007 alkaen. Tämä pohjusti maal-likkotilintarkastuksen loppumista vuonna 2012. Osassa asunto-osakeyhtiöistä, osuuskunnista ja yhdistyksistä maallikotarkastus tosin jatkui ”toiminnantarkastuksen” muodossa.

Miesvaltaisuus hellittää 2000-luvulla

Tilintarkastajien ”eliitti” oli vuosikymmenet hyvin miehi-nen. KHT-tilintarkastajana oli yksi nainen, **Iiris Ahlberg**, jo silloin kun järjestelmä perustettiin. HTM-puolella ensimmäisiin naisiin kuului yhdistyksen perustamisvuon-na 1950 aloittanut **Martta Mustakallio**. Naisten osuus KHT-tarkastajista oli vielä 1980-luvun alussa vain viitisen prosenttia, mutta HTM-tarkastajista jo joka kuudes oli nainen.

Molemmissa luokissa osuus nousi neljäsosan tuntu-maan 1990-luvulla. Se näkyi myös tilintarkastajajärjestöjen puheenjohtajavalinnoissa. HTM-yhdistys sai **Marja-Liisa Tenhusesta** ensimmäisen naispuheenjohtajansa

Tärkeitä etappeja Suomen talouselämässä

2010	2008 Kansainvälinen finanssikriisi
2000	2002 Eurosta käteisvaluutta 2000 Uusi perustuslaki 1998 Suomi EMU:n jäseneksi 1995 Suomi EU:n jäseneksi
1990	1990-luku Lama ja siitä toipuminen
1980	1986 Suomesta EFTA:n täysjäsen 1980-luku Rahamarkkinoiden vapaut-taminen ja ”kasinotalous”
1970	1970-luku Suomesta teollistunut pohjoismainen hyvinvointivaltio 1973 Vapaakauppasopimus EEC:n kanssa
1960	1964 Laki taloudellisen kilpailun edistämisestä 1961 FINEFTA-sopimus talouden länsi-integraatiosta
1950	1956 Yritykset purkaa talouden säännöstelyä johtavat yleislakkoon
1940	1939–1945 Sota-aika ja talouden säännöstely
1930	1930-luku Lama ja siitä toipuminen
1920	1919 Tasavaltainen hallitusmuoto 1917 Suomen itsenäistyminen
1910	1912 Helsingin pörssi aloitti toimintansa 1906 Eduskuntaudistus
1900	
1890	
1880	1879 Elinkeinovapaus
1870	1862 Perustettiin Helsingin Pörssiyhdistys – Helsingfors börsförening, joka aloitti säännölliset pörssihuuto-kaupat

Muuttomiehet töissä KOP:n konttorin edustalla 10. heinäkuuta 1995. Ensimmäinen Merita-pankin konttori syntyi, kun tavarat siirrettiin Museokadulla sijaitsevasta Suomen Yhdyspankin konttorista melkein naapurissa olevaan Kansallisosakepankin konttoriin.

Kuva Lehtikuva / Jaakko Avikainen

vuonna 1989. Seuraavan vuosituhaten alussa - vuonna 2002 **Anna-Maija Simolasta** tuli ensimmäinen nainen, joka valittiin KHT-yhdistyksen puheenjohtajaksi.

Suomen Tilintarkastajat ry:n tuoreiden jäsentilastojen valossa naiset viihtyvät entistä runsaslukuisemmin vaativassa asiantuntija-ammattissa. Yhdistys edustaa 1 500 hyväksyttyä HT-, KHT- ja JHT-tarkastajaa, joista naisjäsenten osuus lähentelee jo 40 %:ia.

Myös kieli erotti

Tilintarkastusalalla vallitsi pitkään myös kielellinen jakolinja. Fennomaanit olivat rakentaneet 1800-luvun lopulla suomenkielistä liike-elämää, joka ryhmittyi Kansallis-Osake-Pankin (KOP) ympärille. Ruotsinkielinen pääoma, johon kuului esimerkiksi suuria metsäyhtiöitä, oli Suomen Yhdyspankin (SYP) leirissä.

Jaon mkaaisesti järjestivät myös tilintarkastajat: Salmi, Virkkunen & Helenius tarkasteli kansallispankkilaisten ja Widenius, Sederholm & Someri yhdyspankkilaisten tilejä. Kieliraja alkoi laimeta oikeastaan vasta 1980-luvulla, kun alan horisontti leveni kansainvälisen yhteistyön suuntaan.

Pienet tilintarkastustoimistot tärkeitä pk-sektorille

Uudelle vuosituhaten tultaessa tilintarkastusala oli kasvanut 1900-luvun alun parista tusinasta KHT-tarkastajasta puoleentoistatuhanteen KHT- ja HTM-tarkastajaan. Lisäksi mukaan olivat 1990-luvulla tulleet kuntia tarkastavat JHTT:t.

Pienyritysvaltaisessa Suomessa perinteiset pienet yrittäjävetoiset tilintarkastusyhteisöt pitivät pintansa. Niiden vahvuuksiin kuuluivat koko maan kattava palveluverkko ja paikallisen liike-elämän tuntemus. Alan henkilöstöstä ja liikevaihdosta pienten toimijoiden osuus oli edelleen kolmannes.

Hannu Pellinen PwC:ltä kiteytti: ”Kun suuret kansainvälistyneet pörssiyritykset kaipaavat suuren ketjun

palveluja, on kentällä edelleen tilaa myös perinteiselle tilintarkastajalle, jonka rooli perustuu henkilökohtaiseen ja tiiviiseen luottosuhteeseen yrityksen omistajan kanssa.”

Terveelle kriittisyydelle aina tarvetta

Toinen maailmansota päättyi rahoitusmarkkinoiden kannalta vasta 1980-luvulla. Sota-ajalta periytyneet sääntelytalouden piirteet olivat siihen saakka vahvoja koko Länsi-Euroopassa. Suomalaisen tilintarkastusalan provinsiaalisuus heijasteli tätä laajempaa trendiä.

Sääntelyä alettiin purkaa vauhdikkaasti ja markkina-talous sai nykyisen muotonsa. Vapaa kansainvälinen kapitalismi ehti välillä jo tuntua itsestäänselvyydeltä. Tilintarkastusala ehkä silti luonnehtii terve kriittisyys. ”Olen aina ollut avoimen talouden ja globalisaation vankka kannattaja, mutta välillä mietityttää, mihin tämä kaikki ennen pitkää meidät vie”, pohdiskeli **Kim Karhu** PwC:n historiikissa vuonna 2004.

Mihin tie viekään, on keskinäisellä luottamuksella ensiarvoinen merkitys niin kansakuntien sisäisessä kuin niiden välisessäkin toiminnassa. Taloudellisen toimeliaisuuden kehittyessä tilintarkastusala on ollut mukana rakentamassa suomalaista luottamusyhteiskuntaa. Perustana rakentamistyölle ovat olleet laaja tilintarkastusvelvollisuus ja tilinpäätösten avoimuus. ■

Kiitokset Eero Suomelalle kirjoituksen kommentoinnista.

Ahto Apajalahti
FM

Väitöskirjatutkija Ahto Apajalahti on ollut mukana useissa suomalaisen liike-elämän historiaa tutkivissa hankkeissa.

ST-AKATEMIA

ETÄ- JA VIDEOKOULUTUKSET

- KIIREISELLE TALOUDEN AMMATTILAISLLE

Etäosallistuminen on helppoa – tarvitset tietokoneeseen nettiyhteyden ja äänen. Ennen koulutusta saat etätestausohjeen ja koulutusaineiston. Tervetuloa!

- Vuokrasopimukset - konkretiaa uuteen IFRS 16 -standardiin 20.11.2017
- Yhdistykset ja säätiöt - tietopaketti lainsäädännöstä, tilinpäätöksestä ja verotuksesta 2017, 21.11.2017
- Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa, 23.11.2017
- Rahoitusinstrumenttien kirjanpito- ja esittäminen tilinpäätöksessä – kirjanpitolain mukaiset säännökset, 24.11.2017
- Yritysjärjestelyt – verotuksen, osakeyhtiölain ja kirjanpidon näkökulmista, 12.12.2017
- Veronkiertodirektiivi – loppu verokeinotellulle? 13.12.2017

UUTTA!

Videokoulutuksilla päivität tietosi silloin, kun sinulla on aikaa. Kätevät videokoulutukset - pakettina tai yksitellen.

- Yritysverotus 2017 -videokoulutuspaketti
- Yritysverotus 2017 pk-yrityksille -videokoulutuspaketti
- Verotarkastus 2017 - valmistaudu ja vältä sudenkuopat! videokoulutus
- EU:n tietosuoja-asetuksen vaatimukset pk-yrityksille, videokoulutus
- Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta, videokoulutus

LUE LISÄÄ!

suomentilintarkastajat.fi/koulutus

KYSY MEILTÄ

aspa@suomentilintarkastajat.fi
p. 09 7552 2010

Sijoittajaystävällisempi kertomus saa kiitosta kokeneelta sijoittajalta sekä lista- ja PIE-yhtiöiden tilinpäätösten valvojalta. Uusi kertomus teki tilintarkastajan työn näkyvämmäksi osakkeenomistajille.

TEKSTIT Tarja Sviili | KUVAT Janne Mikkilä, Veikko Somerpuro ja Teemu Ullgren

TILAUSTA UUDELLE tilintarkastuskertomukselle

Mika Heikkilän mukaan kaikki yhtiötä koskeva lisätieto vahvistaa luottamusta yhtiön johtoon.

Osakesijoitusjohtaja Mika Heikkilä, Taaleri Oyj

Listayhtiöiden omistajat saivat keväällä käsiinsä uudistetut tilintarkastuskertomukset, joissa ensimmäistä kertaa raportointiin eniten tilintarkastajan huomiota vaatineista asioista (Key Audit Matters - KAM) tilintarkastuksessa. Arvostettu salkunhoitaja ja Taaleri Oyj:n osakesijoitusjohtaja **Mika Heikkilä** pitää uudistusta erittäin myönteisenä.

- Uudet kertomukset ovat aiempaa informatiivisempia. Tilintarkastajan raportoinnissa on tultu ulos kuoresta ja määrämuotoisen tilintarkastuskertomuksen asemesta on pyritty kiinnittämään huomiota muihinkin kuin muoto-seikkoihin.

Kaikki yhtiötä koskeva lisätieto vahvistaa luottamusta

Helsingin pörssiin listatulla Taaleri Oyj:llä on lähes 5 miljardia euroa hallinnoitavia varoja. Sijoittajakonkari Heikkilä tunnetaan kotimaisiin arvo-osakkeisiin erikoistuneena sijoittajana, joka hankkii salkkuunsa tasearvoonsa nähden edullisesti hinnoiteltuja yhtiöitä.

- Pyrimme välittämään asiakkaillemme sijoituskohteista relevanttia tietoa selkokielisesti. Kerään tietoa osallistumalla yhtiöiden tilaisuuksiin ja tapaamalla yritysten johtoa, hän kertoo.

Listayhtiöiden ja jatkossa myös yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastuskertomukset kehittyvät Heikkilän mukaan oikeaan suuntaan. Kertomuksessa mainittujen KAM:ien tavoitteena on antaa tietoa yhtiön tilintarkastuksesta - ei yhtiöstä itsestään.

- Kaikki yritystä koskeva lisätieto vahvistaa luottamusta yhtiöön ja sen johtoon. Kun tilintarkastaja käy tarkastustyössään läpi suuren tietomäärän perehtyessään taloudelliseen raportointiin ja lukuihin, toivoisi sijoittajana kuulevansa ulkopuolisen faktoihin perustuvan näkemyksen yhtiön asioista.

Myönteinen vaikutus myös johtoon

Mika Heikkilän mielestä tilintarkastuskertomukseen kirjattavat KAM:t vaikuttavat myönteisesti myös yhtiön johtoon.

- Ne laittavat ylimmän johdon miettimään asioita syvällisemmin.

Tilintarkastajilta hän toivoo lisää rohkeutta ja avoimuutta tilintarkastuksen kannalta keskeisten asioiden raportointiin.

- Kannatettavaa olisi avata tasearvojen muutoksia enemmän. Mielestäni isojen goodwill-erien arviointiperiaatteita voisi miettiä molempiin suuntiin. Tilintarkastuskertomukseen voisi myös poimia pieniä nyansseja tuleviin investointeihin tai investointitarpeisiin liittyen.

Piensijoittajille avautuu uusi maailma

Sijoittajan katse suuntautuu aina tulevaisuuteen ja edelliseen tilikauteen keskittyvän vuosikertomuksen rooli sijoituspäätöksiä ohjaavana tietolähteenä jää pienemmäksi. Vuosikertomuksesta saa silti runsaasti hyödyllistä tietoa yhtiöistä.

- Siihen kiteytyy johdon näkemys yhtiön tilasta ja tulevaisuudesta. Sijoittajaa kiinnostaa esimerkiksi, mihin olettamuksiin yrityskauppa perustuu ja miten paljon siitä on kertynyt goodwill'iä, toteaa Heikkilä.

Hän arvioi, että vuosikertomuksen ja erityisesti uuden tilintarkastuskertomuksen merkitys on suurin osakkeenomistajille, joilla ei tuloskauden aikana ole mahdollisuutta tavata yritysten johtoa tai osallistua yhtiökokouksiin.

- Tälle sijoittajaryhmälle avautuu uusi maailma, kun tilintarkastuskertomuksessa on nostettu esiin asioita, jotka ovat vaatineet tilintarkastajalta eniten huomiota. Ja tilintarkastajan tekemä jälkikäteinen arvio menneestä tilikaudesta antaa sijoittajalle varmuuden siitä, että yhtiön taloudessa ja hallinnossa asiat on tehty oikein.

Unelmien vuosikertomus

Salkunhoitaja Mika Heikkilällä on selkeä visio sijoittajaystävällisemmästä vuosikertomuksesta.

- Ihannevuosikertomuksen tulisi kertoa, millaisia mahdollisuuksia ja uhkia yhtiön johto tulevaisuudessa näkee. Tilinpäätöksen luvut ovat oikein ja ne on tarkastettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Lisäksi vuosikertomuksessa voi olla ulkopuolisen asiantuntijan arvio, mihin sijoittajan kannattaa kiinnittää huomiota tuloslaskelmasa ja taseessa.

Nykykehityksen valossa näyttää, että listayhtiöiden ja yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastuskertomusten kehittyminen vastaa omalta osalta kokeneen ja vaativan sijoittajan toiveita. ■

Toimistopäällikkö Tiina Visakorpi, Finanssivalvonta

- Uudistus ylitti odotuksemme, koska tilintarkastajien kertomuksissa esiin nostamat seikat - KAM:t - ovat olleet myös valvojan työn kannalta hyödyllisiä. Kertomukset ovat antaneet aiempaa enemmän tietoa Finanssivalvonnassa niille, jotka käsittelevät taloudellista informaatiota, arvioi toimistopäällikkö **Tiina Visakorpi** Finanssivalvonnan IFRS-valvonnasta.

Vastaus läpinäkyvyyden vaatimuksiin

Visakorpi korostaa, että nykymaailmassa rakenteellinen läpinäkyvyys talouselämän ja maailman monimutkaisuuden

hallitsemiseksi on kaiken toiminnan edellytys. Tilintarkastuskertomuksen kehitystyössä on hänen mukaansa pystytty vastaamaan avoimuuden odotuksiin

- Vanha vakioimuotoinen tilintarkastuskertomus nähtiin kumileimasimena, minkä vuoksi sen tuomaa lisäarvoa ja jopa tilintarkastuksen hyödyllisyyttä kyseenalaistettiin. Uudet kertomukset osoittavat, että uudistus on kannat-

20

Tilintarkastuskertomus

– Tilintarkastuskertomuksen KAM:ien vuoksi yhtiöiden johdossa on jouduttu miettimään huolellisemmin tilinpäätöksen painotuksia, arvioi Tiina Visakorpi.

tanut tehdä. Sijoittajat ovat saaneet kertomuksista lisää tietoa yhtiöiden tilintarkastuksen sisällöstä sekä siitä, mihin asioihin tilintarkastaja on erityisesti tilinpäätöksissä kiinnittänyt huomiota. Ylipäänsä kiinnostus tilintarkastajan työtä kohtaan on lisääntynyt.

Valvojalta tilinpäätöksen liitetietoja koskeva suositus

Visakorpi pitää Mika Heikkilän tavoin myönteisenä sitä, että KAM:ien esiin nostaminen kertomuksessa asettaa raportioijille lisäpaineita. Tilinpäätössääntelyn vaatimusten rinnalla raportioivien yhtiöiden on huomioitava myös tilintarkastajan näkemys tilinpäätöksen haasteellisimmista asioista.

– Johdossa on jouduttu miettimään huolellisemmin painotuksia, kun on tiedetty, että tilintarkastaja tuo kertomuksessa esiin tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja, joihin hän on kiinnittänyt huomiota tarkastusta tehdessään. Tilintarkastuksellinen haaste on aina myös tilinpäätösraportioijan haaste, toteaa Visakorpi.

IFRS-valvonnan alaiset yhtiöt saivat jo loppuvuodesta 2016 Finanssivalvonnalta suosituksen kiinnittää huomiota tilinpäätöksen liitetietoihin.

– Yhtiöiden toivottiin arvioivan uudelleen, antavatko tilinpäätöksen liitetiedot riittävästi tietoa seikoista, jotka tilintarkastaja on nostamassa tilintarkastuskertomukseen KAM:eiksi.

Kertomuksen painoarvo kasvanut

IFRS-valvonnan toimistopäällikön mukaan erityisesti markkinavalvojalle uudet kertomukset ovat tarjonneet aidosti uutta tietoa.

– Markkinavalvojana vastaamme ainoastaan yhtiöiden tiedonantovelvollisuuden kuuluvan tiedottamisen valvonnasta. Käytössämme on vähemmän yhtiökohtaista tietoa verrattuna pankki- ja vakuutusvalvontaan, Visakorpi tarkentaa.

Hänen mukaansa tilintarkastuskertomuksissa esitetyt KAM:t helpottavat valvontatyön suuntaamista oikeisiin asioihin.

– Kertomukset voivat vaikuttaa IFRS-valvonnan otantaan eli mitkä yhtiöt valikoituvat valvonnan kohteiksi. Niillä voi olla merkitystä myös päätettäessä reagoivan IFRS-valvonnan aloittamisesta sekä määritettäessä esitteiden sisältämien IFRS-tietojen valvonnan laajuutta.

Visakorven mukaan ennen varsinaisen full review -valvonnan aloittamista käydään ensin läpi tilintarkastuskertomukseen kirjatut KAM:t ja sen jälkeen itse tilinpäätöksen. Hän arvioi, että KAM:it tulevat toisaalta olemaan myös tyypillisiä keskustelunaiheita tilintarkastusase-

tuksen edellyttämässä pankki- ja vakuutusvalvojan sekä tilintarkastajan välisessä vuoropuhelussa, jolta Finanssivalvonta myös odottaa paljon.

Going concern -tilanteiden käsittely aikaisemmaksi

Tiina Visakorpi nimeää uuden tilintarkastuskertomuksen merkittäväksi hyödyksi sen, että se mahdollistaa toiminnan jatkuvuuteen liittyvien ongelmien ennakkoinnin jo ennen tilanteen kärjistymistä.

– Tilintarkastajan ottaessa asian esiin KAM:eissa saa sen käsittely enemmän painoarvoa tilintarkastajan ja johdon välisissä keskusteluissa. Finanssivalvonnassa uskotaan uusimuotoisen tilintarkastuskertomuksen parantavan entisestään yhtiöiden, tilintarkastajien ja valvojen välistä vuoropuhelua näissä tilanteissa.

Myös toiminnan jatkuvuuteen liittyvä raportointivelvoite viranomaiselle (duty-to-report) laajentui uuden tilintarkastusasetuksen voimaantulon myötä koskemaan kaikkia listayhtiöiden tilintarkastajia. Aiemmin velvoite oli lähinnä vain pankkien ja vakuutusyhtiöiden tilintarkastajilla.

Valvoja saa tätä kautta etukäteen eli jo ennen tilintarkastuskertomuksen antamista tietoa yhtiön mahdollisista vaikeuksista.

– Eurooppalaiset vakavaraisuusvalvojat ovat tähän mennessä saaneet kuitenkin melko vähän ilmoituksia

etukäteen. Valvojat epäilevät, että ongelmatilanteita on huomattavasti enemmän kuin ilmoituksia. Duty-to-report -menettelyn toimimattomuutta saadaan mahdollisesti korjattua, jos going concern -asioita ryhdytään käsittelemään enemmän tilintarkastuskertomusten KAM:eissa, pohtii Visakorpi.

Olennaisuus eurooppalaisen valvonnan teemana

Finanssivalvonnan toiveet tilintarkastuskertomuksen kehityssuunnasta ovat linjassa Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) painotuksiin.

– Näkisimme mielellämme, että tilintarkastuskertomuksissa käsiteltäisiin olennaisuutta kuten esimerkiksi Iso-Britanniassa. Olennaisuuden nostaminen kertomuksiin lisäisi ymmärrystä tästä vaikeasti hahmotettavasta asiasta. Positiivista onkin ollut huomata, että myös Suomessa joissakin listayhtiöiden kertomuksissa on kerrottu tilintarkastajan määrittämästä olennaisuudesta.

Olennaisuuteen liittyvien seikkojen avaaminen tilintarkastuskertomuksissa kaventaisi Tiina Visakorven mielestä tilintarkastajien ja heidän sidosryhmien välistä odotuskulua.

–Tämä olisi konkreettinen keino välittää tilinpäätöksen lukijalle tietoa siitä, että tilintarkastus ei ole 100 prosentista tietojen varmentamista eikä se täytä kaikkien tilinpäätöksen käyttäjien erilaisia tarpeita ja toiveita. ■

KHT Marika Nevalainen, Deloitte Oy

Deloitte Oy:n Corporate Audit Service Line -yksiköstä vastaavalla **Marika Nevalaisella** on takanaan 17 vuoden ura tilintarkastuksen parissa. Hänen nykyiseen asiakaskuntaansa kuuluu listayhtiöiden ja PIE-yhteisöjen lisäksi muita IFRS-raportioijia.

Tilintarkastusyhteisössään myös tilintarkastuksen laadusta ja kehittämisestä vastaava Nevalainen kertoo, että valmistautuminen listayhtiöiden uuteen tilintarkastuskertomukseen edellytti huolellista perehtymistä niin tilintarkastajilta kuin heidän asiakkailtaan.

Perusteellinen perehdys uudistukseen

Valmistautuminen aloitettiin asiakkaiden kanssa jo edellisenä syksynä, jotta niille aiheutuisi mahdollisimman vähän yllätyksiä seuraavana keväänä annettavasta monisivuisesta tilintarkastuskertomuksesta.

– Koulutus- ja perehdyttämisyksikössä kerroimme yhtiöille uudistuksen taustasta. Korostimme, että tavoitteena on tilinpäätöstietojen avoimuuden lisääminen antamalla osakkeenomistajille selkokielisemmin tietoa yhtiön tilintarkastuksesta.

Nevalainen kollegoineen oli valmistautunut mittavaan muutosviestintäprosessiin Deloitteen globaalin ketjun järjestämissä tilaisuuksissa jo ennen kuin kertomusuudistusta koskeva ISA-standardi oli Suomessa saatettu voimaan.

– Iso-Britannian ja Etelä-Afrikan kokemusten pohjalta saimme hyvät eväät viestintäprosessin toteuttamiseksi siten, että KAM:t mielletään ja ymmärretään raportointiasiaksi – normaalkiksi osaksi tilintarkastusta – eri sidosryhmien keskuudessa.

Dialogi tilinpäätösraportoinnista syveni

Nevalaisen mukaan keskusteluissa johdon ja hallitusten jäsenten kanssa keskityttiin paljon siihen, mitä KAM:t olisivat kunkin tarkastettavan yhtiön kohdalla. Hän pitää uudistuksen saamaa vastaanottoa asiakasyrityksissä myönteisenä. Kiinnostus asiaa kohtaan oli jo alkuvaiheessa suurta.

Uudistus myös viritti monessa yhtiössä hedelmällisiä keskusteluja taloudellisesta raportoinnista.

– Konsernilaskennan edustajien kanssa pohdittiin, onko esimerkiksi tarvetta päivittää konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteita. Myös tarkastusvaliokunnissa KAM:t noteerattiin ja tilintarkastajat saivat runsaasti tarkentavia kysymyksiä.

Valiokuntien perinteisesti raskaat asialistat huomioon ottaen Nevalainen pitää arvokkaana positiivisen dialogin syntymistä.

– Valiokunnissa haluttiin selkeästi ymmärtää tämä asia. Pääsimmekin keskusteluissa syvemmälle ja valiokuntien jäsenet tunnistivat asian vielä vahvemmin omakseen.

KAM-luonnosten valmistelu vaatii aikaa

Perehdytyksen jälkeen tilintarkastustiimissä ryhdyttiin työstämään KAM:ja kommentoitaviksi. Ohjenuorana ketjun koulutuksessa saadut saatesanat ryhtyä kertomusten valmisteluun hyvissä ajoin, jotta kirjoitustyölle ja KAM-tekstiosiodien viimeistelylle jäisi riittävästi aikaa.

Marika Nevalainen kertoo, että asiakasyhtiöiden luonnoksia varten varattu runsas kommentointiaika osoittautui yllättäen ylimitoitetuksi.

– Asiakkaamme kokivat kertomusluonnoksiin kirjatut KAM:t tässä vaiheessa jo itsestään selvinä asioina eikä kommentointikierroksilla ilmennyt tarvetta muutoksiin.

Kirjoitusharjoitusta ja luomisen tuskaa

Asiakasyhtiöiden kommentoitavaksi lähetettävien kertomusluonnosten valmistumista edelsi intensiivinen rupeama kirjoitusharjoituksia. Useampia luonnoksia tarvittiin ennen kuin asiakkaalle esitettävä versio näki päivänvalon.

– Piti pysähtyä miettimään, syntykö tilintarkastuskertomuksesta ja tilinpäätöksestä yhtenäinen tarina. Oli varmistettava, että tarkastussuunnitelma esimerkiksi riskiluokitusten osalta kulki linjassa KAM:ien kanssa. Kirjoittamisen tukena oli pitkä lista relevanteista asioista, joiden yhteydessä kävin läpi olennaisen virheen mahdollisuutta.

Nevalainen sparrasi ja auttoi myös kollegoitaan asiakasyritysten kertomusten luonnostelussa.

Näkyvämpi rooli yhtiökokouksissa

Hän pani kevään yhtiökokouksissa merkille, että monissa yhtiöissä johto ja tarkastusvaliokunta pitivät tilintarkastajan läsnäoloa tärkeänä. Tarkastajat saivatkin kokouksissa aiempaa suuremman roolin.

– Tilintarkastajille oli varattu oma osio, jossa osakkaita informoitiin mm. uuden vakiomuotoisen kertomuksen muuttuneesta ulkoasusta. Päävastuulliset lukivat itse tilintarkastuskertomuksen tai sen lausuntokappaleen. Tarkastajille osoitettiin myös kommentteja ja kysymyksiä KAM:eista. Arvostan itse kovasti keskusteluja eri toimialaa edustavien asiakasyritysten edustajien kanssa, kertoo Nevalainen.

Uuden muotoinen listayhtiöiden tilintarkastuskertomus teki hänen mukaansa tilintarkastajan työn monelle osakkeenomistajalle aiempaa konkreettisemmaksi ja näkyvämmäksi.

Yhtenäinen tarina

Nevalainen korostaa yhtenäisen tarinan esiin tuomista tilinpäätöksellä. Hän on jo suositellut monelle asiakkaalleen laadintaperiaatteiden esittämistä kyseiseen tilinpäätöserään liittyvien muiden liitetietojen yhteydessä, saman otsikon alla.

– Tilintarkastuskertomus jatkaa siitä, mihin tilinpäätös loppuu. Viime kevään kokemusten valossa tärkeintä on asiakkaiden oivallus siitä, että tilintarkastuskertomuksen KAM:t ovat tilinpäätöksen luonteva jatkumo. Niistä yhdessä syntyy yhtenäinen tarina. ■

Lisää KAM:eista sivulla 24.

– Tilinpäätöksestä ja tilintarkastuskertomuksen KAM:eista syntyy yhtenäinen tarina, korostaa Marika Nevalainen.

Miksi Iso-T tilintarkasti?

Olipa kerran tilintarkastaja nimeltään Iso-T. Iso-T ei ollut kuka tahansa valetilintarkastaja, vaan sellainen aito ja alkuperäinen. Nimestään huolimatta Iso-T ei ollut erityisen iso, vaan pikemminkin sellainen sopivankokoinen. Luonteenpuolesta sopuisa ja muutenkin hyvä ihminen.

Iso-T:llä oli salaisuus, tai ei se oikeastaan salaisuus ollut, mutta hän ei asiasta juuri kylillä huudellut. Iso-T osasi nimittäin tilintarkastaa. Ei siis pitänyt suurta ääntä tästäkään, kuten ei yleensä muustakaan. Osasi Iso-T muutakin, mutta tilintarkastus oli ylivoimaisesti sen suurin ja mahtavin kyky.

Siispä Iso-T vain tilintarkasti ja tilintarkasti päivästä ja vuodesta toiseen. Mutta miksi ihmeessä? kyselivät muut.

Miksi sinä tilintarkastat? Aina vain tilintarkastat. Sitä Iso-T ei tiennyt, mutta niin hänen vain täytyi omasta mielestään tehdä.

Kyselyt ja utelut jäivät kuitenkin vaivaamaan Iso-T:n mieltä. Miksikö minä tilintarkastan? Miksi? Hän päätti ottaa siitä selvää ja muisteli mielessään.

Jo Iso-T:n isoisä, joka oli ollut tilintarkastaja itsekin, oli sanonut, että tilintarkastus on vähän niin kuin rokotus. Kirpaisee hetken, mutta auttaa lopulta sekä rokotettuja että rokottamattomia.

Olipa hän osannut verrata tilintarkastusta jopa betonin raudoitukseenkin. Vai rakentaisitko itse mökkisi betonille, jossa ei ole rautaa sisällä? Eipä kannattaisi. Sellainen kun ei ole yhtä kestävä perusta.

Siksi Iso-T tilintarkasti!

SanoiTTaja

Tilintarkastuksen kannalta KESKEISET SEIKAT

KAM – listayhtiöiden
tilintarkastuskertomuksissa

Listayhtiöiden vuoden 2016
tilintarkastuskertomuksissa
tilintarkastuksen kannalta
keskeisten seikkojen lukumäärä
oli verrannollinen yhtiön kokoon.

Milla Helminen

tilintarkastuskertomukset ovat kokeneet suuren uudistuksen ja ensimmäiset uudenmalliset kertomukset annettiin keväällä 2017. Uudistuksen taustalla olivat muutokset laissa ja standardeissa, ja niiden tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä ja antaa lisäarvoa tilinpäätöksen lukijalle. Kokonaisuudessaan uudet kertomukset ovat sisällöltään laajempia ja informatiivisempia kuin aiemmin ja myös niiden rakenne on muuttunut.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat – KAM

Uudistettu tilintarkastuslaki tuli voimaan 19.8.2016, kun EU:n tilinpäätösdirektiivin ja tilintarkastusdirektiivin uudistukset implementoitiin suomalaiseen tilintarkastuslainsäädäntöön. Tilintarkastuskertomusta koskevan säännöksen muutos tuli voimaan alkaen 31.12.2016 päättyviltä tilikaudelta, ja ne koskevat kaikkia tilintarkastuskohteita. Myös ISA-standardit ISA 700, 701, 705, 706, 720, 570 ja 260 uudistettiin ja

niiden muutokset koskivat 15.12.2016 jälkeen päättyneitä tilikausia.

ISA-standardit koskevat kaikkia tilintarkastuskohteita, mutta niissä on lisävaatimuksia listayhtiöiden tilintarkastuskertomuksille. Lisäksi EU-asetuksesta 537/2014 (asetus yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen lakisääteistä tilintarkastusta koskevista erityisvaatimuksista) johtuen PIE-yhteisöjen tilintarkastuskertomuksiin on tulossa lisää muutoksia, mutta nämä otetaan käyttöön vasta 17.6.2016 jälkeen alkavilta tilikaudelta.

Huomattavin uudistus listayhtiöiden osalta on kertomuksissa esitetyt tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat, Key Audit Matterit eli KAM:it. Ne antavat kertomuksen lukijalle tietoa seikoista, jotka tilintarkastajasta ovat vaatineet eniten huomiota. Tilintarkastuksen kannalta keskeisten seikkojen – KAM – tulee olla yhtiökohteisesti räätälöityjä ja yksityiskohtaisia, joten niiden aiheet sekä lukumäärä vaihtelevat yhtiöittäin. On tärkeää huomata, että KAM:ien tarkoituksena ei ole kertoa yhtiöstä

Key Audit Matter – KAM

Listayhtiöiden tilintarkastuskertomuksissa tulee esittää tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat. Termi on englanniksi Key Audit Matter, KAM.

Kuva Getty Image

KAM:ien tarkoituksena on antaa lisää tietoa tarkastuksen kohteena olevan yhtiön tilintarkastuksesta.

itsestään vaan antaa lisää tietoa tarkastuksen kohteena olevan yhtiön tilintarkastuksesta.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat eivät myöskään korvaa tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja vaan yhtiö itse on aina ensisijainen sitä koskevan taloudellisen informaation lähde. Osassa kertomuksista on KAM:ien lisäksi esitetty vapaaehtoisia lisätietoja kuten tilintarkastuksessa sovellettu olennaisuus.

Tutkimuskohteena 115 listayhtiön kertomukset

Tutkin tradenomiopintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tilintarkastuskertomuksissa esitetyjä tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja otsikkotasolla sekä olennaisuuden esittämistä. Tutkimuksen tavoitteena oli siis selvittää, kuinka paljon ja mitä koskevia tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja listayhtiöiden vuoden 2016 tilintarkastuskertomuksissa oli. Tavoitteena oli myös selvittää, oliko tilintarkastuksessa sovellettua olennaisuutta esitetty. Tutkimuksen aihe oli siis erittäin ajankohtainen, sillä tutkimuksen tekohetkellä uudenlaiset tilintarkastuskertomukset olivat juuri julkaistu.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena maaliskuun huhtikuun 2017 keräämällä ja analysoimalla listayhtiöiden tilintarkastuskertomuksissa esitetyt tilintarkas-

tuksen kannalta keskeiset seikat sekä tilintarkastuksessa sovelletusta olennaisuudesta kerrotut tiedot. Aineisto koostui 31.3.2017 mennessä julkaistuista Suomessa annetuista Helsingin Pörssiin listautuneiden yhtiöiden tilintarkastuskertomuksista, joita oli yhteensä 115. Kertomuksista 37 % oli PwC:n antamia, 32 % KPMG:n, 24 % EY:n, 4 % Deloitte'n, 2 % Moore Stephens Rewinet Oy Ab:n ja 1 % Nexia Oy:n. Yhtiöt jaettiin aineistossa markkina-arvon mukaan kolmeen eri kokoluokkaan: suuri (markkina-arvo yli 1 miljardi), keskikokoinen (yli 150 miljoonaa) ja pieni (alle 150 miljoonaa).

Myös PRH julkaisi toukokuun lopussa tutkimuksen uusista tilintarkastuskertomuksista ja sen tulokset tukevat tämän tutkimuksen tuloksia. Patentti- ja rekisterihallituksen tutkimusaineistossa on otettu huomioon myös maaliskuun jälkeen julkaistut kertomukset, joten tutkimusten tulokset eivät ole pilkulleen samat, mutta selkeässä linjassa keskenään.

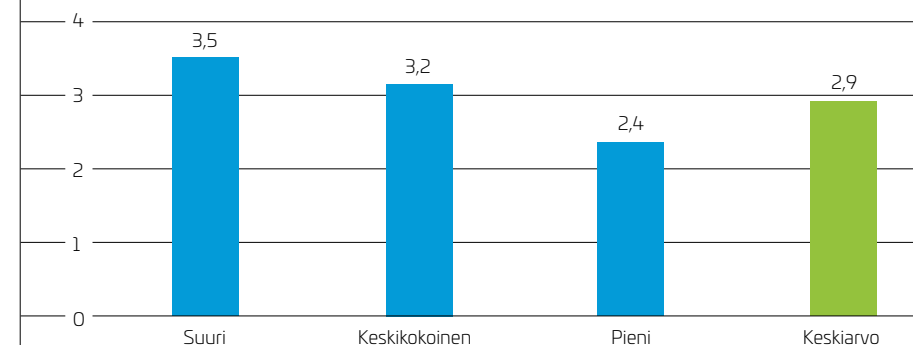
Tilintarkastuskertomuksissa 1-6 KAM:ia

Tilintarkastuskertomuksissa esitettiin KAM:ia keskimäärin 2,9 kpl ja niiden lukumäärä vaihteli yhden ja kuuden välillä. Suurimassa osassa (89 %) kertomuksista KAM:ia oli 2-4 kappaletta. Syksyllä 2016 Christian Savtschen-

KAM:ien lukumäärä aiheen mukaan, kpl

KAM:ien lukumäärä yhtiön kokoluokan mukaan

ko arvioi Balanssi-lehden artikkelissa, että KAM:ia tulisi olemaan keskimäärin kahdesta kahdeksaan eli arvio oli hieman korkeampi kuin toteutunut määrä.

Tilintarkastuksen kannalta keskeisten seikkojen lukumäärä oli suoraan verrannollinen yhtiön kokoon: suurten yhtiöiden kertomuksissa KAM:ia oli keskimäärin 3,5 kpl, keskikokoisten 3,2 kpl ja pienten 2,4 kpl. Yhtiön toimialalla ei huomattu olevan erityistä vaikutusta KAM:ien lukumäärään. ■

Lisää aiheesta

suomentilintarkastajat.fi/nakoaloja

Sijoittajan ja valvojan näkemyksiä sivulla 18

LÄHTEITÄ

- Balanssi, 4-5/2016 – Näin luet uutta tilintarkastuskertomusta balanssionline.fi/lue/tilintarkastus/Tilintkert036
- Financial Reporting Council 2015 - Extended auditor's reports – A review of experience in the first year <https://frc.org.uk/Extended-auditors-reports.pdf>

Milla Helminen
tradenomi

Lain vaatimuksia laajempien liitetietojen antaminen on puhuttanut pien- ja mikroyrityksissä, joiden tilinpäätökset ovat jääneet aiempaa suppeammiksi.

Antti Niemistö

UUDISTUNUT KIRJANPITOLAKI

– HAVAINTOJA JA KOKEMUKSIA

Vuoden 2016 tilinpäätöksissä on ensimmäistä kertaa noudatettu uudistettua kirjanpitolakia. Kirjanpitolain uudistuksella haluttiin keventää pienten kirjanpitovelvollisten hallinnollista taakkaa.

Säännösmuutosten vaikutukset vaihtelevat

Kun lait ja asetukset uudistuvat aiheuttaen muutoksia tilinpäätöksiin, on ensimmäisen vuoden tilinpäätöksen laadinta ymmärrettävästi aiempia tilikausia vaikeampaa huomioitaessa muuttuneet säännökset. Tästä syystä varsinaiset hyödyt tulevat esiin vasta tulevia tilinpäätöksiä laadittaessa.

Konsernitilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja rahoituslaskelman laadintavelvollisuuden poistuminen monilta kirjanpitovelvollisilta helpotti tilinpäätöksen laadintatyötä

kuitenkin jo ensimmäisenä vuonna. Seuraavassa joitain näkökulmia ensimmäisistä uudistetun kirjanpitolain mukaisista tilinpäätöksistä.

Kokonaisuutena muutokset vähäisiä

Vaikka kirjanpitolaki ja -asetus uudistuivat monelta osin paljonkin, ei vaikutus tilinpäätösten sisältöön ”oikean ja riittävän kuvan” näkökulmasta ollut kovinkaan merkittävä. Joidenkin erien esittämistapaa muuttui. Oikea ja riittävä kuva tarkoittaa käytännössä sitä, että tilinpäätös antaa käyttäjälle tiedot, joiden perusteella käyttäjä tekee päätöksensä.

Muutokset eivät vaikuttaneet siihen, miten kannattavalta potentiaalinen ostokohde näyttää yrityksen mahdollisen ostajan silmissä. Merkittävien muutosten tulee kenties niissä harvoissa tilanteissa, joissa pääomalainojen muunneltu vieraasta pääomasta omaan pääomaan. Tällainen muutos

saattaa vaikuttaa pankin lainapäätökseen.

Annetaanko edelleen liikaa tietoa?

Pien- ja mikroyrityksasetuksen mukaan laadittava tilinpäätös on suurelta osin aiempaa tilinpäätöstä suppeampi. Aiemmin liitetiedoissa esitetyt pysyvien vastaavien muutokset ovat jääneet pois, mikä lyhentää monen kirjanpitovelvollisen liitetietoja merkittävästi. Monien tilinpäätösten laatijoiden mielestä helpointa olisikin ollut muuttaa tietoja mahdollisimman vähän.

Onko väärin esittää edelleen tällaiset tiedot liitetiedoissa? Mitä haittaa tai hyötyä tällaisten ylimääräisten tietojen esittämisestä on? Väärin se ei kirjanpitolainsäädännön näkökul-

Kuva iStockphoto

masta ole, koska pienempi yhtiö saa esittää kokoluokkaansa suuremman yhtiön tilinpäätökseltä vaadittavia tietoja, mutta välttämätöntä se ei kuitenkaan ole.

Esittäessään edelleen tällaisen liitetiedon yhtiö kuitenkin ottaa vastuun siitä, että tilinpäätöksessä esitetyt ylimääräiset tiedot ovat oikein. Lain vaatimuksia laajempia liitetietoja koskevat siis samat vastuukysymykset kuin tilinpäätöksen muitakin tietoja.

Ohjenuoraksi KILA:n yleisohja

Lakisääteiset vaatimukset ylittäviin tietoihin voitaneen soveltaa samaa periaatetta, jonka Kirjanpitolautakunta (KILA) on todennut pienen kirjanpitovelvollisen laatimasta toimintakertomuksesta (KILA:n yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta 12.9.2006):

”Kirjanpitolaki ei velvoita KPL 3:9.2 §:ssä tarkoitettua pientä kirjanpitovelvollista laatimaan toimintakertomusta. Käytettävissä oleviin voimavaroihinsa ja osaamiseensa nähden pienen kirjanpitovelvollisen saattaa olla tarkoituksenmukaista pidättäytyä oma-aloitteisesta toimintakertomuksen laatimisesta; arvioinnin vaikeudesta johtuvat puutteet toimintakertomuksen tietosisällössä voivat aikaansaada kirjanpitovelvolliselle korvausvastuun velkoja tai muita sidosryhmiä kohtaan, jos kirjanpitovelvollinen joutuu taloudellisiin vaikeuksiin arvion kohteena olevana aikana.”

Eli vaikka pienyrityksen tulee antaa oikean ja riittävän kuvan vaatiessa PMA:n liitetietovaatimusten ylittäviä

Lain vaatimuksia laajempia liitetietoja koskevat samat vastuukysymykset kuin tilinpäätöksen muitakin tietoja.

tietoja, sen ei näiden lisäksi liene järkevää antaa sellaisia tietoja, joita kirjanpitolainsäädäntö ei kirjanpitovelvolliselta edellytä.

Uusi liitetietotositetta koskeva vaatimus

Kirjanpitolain 2 luvun 5b§:n mukaan tilinpäätöksen liitetiedon tulee, jolle sen perusta muuten ole ilmeinen, perustua sen sisällön todentavaan tositteeseen (liitetietotosite). Liitetiedon ja sen todentavan liitetietotositteen välisen yhteyden tulee olla vaikeuksitta todettavissa.

Liitetietotositteen käsite tuli uuteen kirjanpitolain uudistuksen yhteydessä. Käytännössä kaikista sellaisista liitetiedoista, jotka eivät ole suoraan johdettavissa tilinpäätöksestä tai jonka peruste ei muuten ole ilmiselvä, tulee löytyä numeroitu liitetietotosite. Tyypillisimmät esimerkit liitetiedoista, joissa liitetietotositteita tarvitaan, ovat taseen ulkopuoliset vastuut, pankin yli viiden vuoden päästä erääntyvät lainat, henkilöstön lukumäärä sekä oman pääoman muutosten liitetietoon liittyvä osingonjako.

Liitetietotositetta ei siis ole tarkoituksenmukaista laatia jokaisesta liitetiedosta. Esimerkiksi hallituksen voitonjakoehdotuksesta ei liene tarpeen esittää liitetietotositteena hallituksen

kokouksen pöytäkirjaa, mikäli hallitus on allekirjoittanut tilinpäätöksen ja sillä tavalla hyväksynyt siinä esitetyn voitonjakoehdotuksen.

Liitetietoja lähipiiriliiketoimista aiempaa enemmän

Kirjanpitoasetuksen 2 luvun 7b§ 4. momentin mukaan myös tavanomaisin ehdoin toteutetuista lähipiiriliiketoimista on ilmoitettava niiden osapuolet ja määrät, jos ne ovat tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. Vastaava säännös sisältyy myös valtioneuvoston asetukseen pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista pienyritykselle pakollisena liitetietona.

Tilinpäätöksen käyttäjän arvioidessa tilinpäätöstä sanallinenkin tieto siitä, että merkittävä prosenttiosuus jonkin olennaisen tuloslaskelmaosan sisällöstä on toteutettu intressitahojen kanssa, voi vaikuttaa oikean ja riittävän kuvan muodostumiseen.

Aiemmassa kirjanpitoasetuksessa määrättiin esittämään intressitaholiiketoimien tiedot vain, jos ei noudatettu tavanomaisia kaupallisia ehtoja. Verotuksessa tavanomaisista kaupallisista ehdoista poikkeaminen saattaa aiheuttaa mm. verotusmenettelylain 31 § mukaisen siirtohinnoitteluoikaisun edellytysten selvittämisen.

Siksi aiemman asetuksen mukaiset liitetiedot ovat olleet harvinaisia.

Vuonna 2016 päättyneiden tilikausien liitetiedoissa intressitaholiiketoimista on annettu rohkeammin liitetietoja. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden kavennuttua konserniin kuuluvien yhtiöiden toimintaa voidaan nyt arvioida käymällä liitetiedoista läpi intressitaholiiketoimien volyymi yhtiöittäin.

KILA:n lausunto johdannaisten käsittelystä

Kirjanpitolain muutoksen lisäksi tilinpäättäjien on pitänyt huomioida Kirjanpitolautakunnan johdannaisten käsittelyä koskeva lausunto (1963/2016), joka julkaistiin 13.12.2016. Kirjanpitovelvollisille, joiden tilikausi päättyi 31.12.2016, jäi melko vähän aikaa analysoida lausunnon vaikutuksia omaan tilinpäätökseen ennen tilinpäätöshetkeä.

Lausunnon antamisajankohdan seurauksena johdannaisia koskeva tilinpäätöskäytäntö ei ehtinyt vakiintua vielä keväällä 2017. Toivottavasti Suomen Tilintarkastajat ry:n elokuussa julkaisema ”Ohje suojauslaskennasta ja koronvaihtosopimusten käsittelystä liitetiedoissa” auttaa tähän asiaan. ■

Antti Niemistö Idman Vilén Grant Thornton Oy:stä on Suomen Tilintarkastajat ry:n kirjanpitotoimikunnan jäsen.

Suomen Tilintarkastajat ry:n ohje suojauslaskennasta ja johdannaissopimusten käsittelystä liitetiedoissa

Suomen Tilintarkastajat ry on laatinut ohjeen suojauslaskennasta ja johdannaissopimusten käsittelystä liitetiedoissa (Suomen Tilintarkastajat ry:n suosituksia 1/2017). Ohje julkaistiin 30.8.2017 yhdistyksen verkkosivuilla.

Ohje sisältää esimerkkejä sellaisista poikkeustilanteista, joissa suojauslaskennan alaisten johdannaisten käyvät arvot voidaan esittää liitetiedoissa. Näissä tilanteissa korostuu se, että johdannainen on erittäin suojaava ja johdannaisten sopimusehdot ovat käänteisesti yhteneväiset suojauskohteen kanssa.

Ohjeessa on esimerkit:

1. lainoihin liittyvän korkoriskin suojaaminen koronvaihtosopimuksella
2. sähkön hankintaan liittyvän hintariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla
3. ennustettuun myyntiin liittyvän valuuttariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla sekä
4. suojaussuhteen dokumentaatiosta ja liitetiedoista.

Lisää aiheesta

suomentilintarkastajat.fi/toimintamme/ajankohtaista/uutiset

Kuva iStockphoto

Miten tilintarkastajaksi pääsee?

edellyttää ennakointia, suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Tilintarkastajan hyväksymisedellytysten suorittaminen kestää useamman vuoden.

Vuoden 2016 alusta voimaan tulleen tilintarkastuslain (1141/2015) mukaan kaikkien tilintarkastajiksi aikovien tulee suorittaa hyväksytysti tilintarkastajatutkinto (HT-tutkinto). HT-tilintarkastaja voi jatkaa erikoistumistaan ja suorittaa toisen tai molemmat seuraavista tutkinnoista:

- 1) yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön tilintarkastajan erikoistumistutkinto (KHT-tilintarkastaja) tai
- 2) julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan erikoistumistutkinto (JHT-tilintarkastaja).

Tilintarkastajalta vaadittavia yleisiä edellytyksiä

Tilintarkastajan hyväksymisedellytykset on määritelty tilintarkastuslaissa, ja niiden täsmennykset löytyvät työ- ja elinkeinoministeriön asetuksesta (1442/2015). Käytännössä tilintarkastajien hyväksymisestä ja valvonnasta vastaa PRH:ssa sijaitseva Tilintarkastusvalvonta.

Tilintarkastajan tulee täyttää myös eräät yleisiä edellytyksiä koskevat vaatimukset. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajaksi hakeva ei saa olla esimerkiksi konkurssissa eikä muuten osoittanut olevansa sopimaton tilintarkastajan tehtävään. Esimerkiksi mahdollinen talousrikostuomio voi muodostaa esteen tilintarkastusuralle.

Tutkintovaatimuksista ja niiden korvaamisesta

Tilintarkastajaksi aikovalla tulee lähtökohtaisesti olla korkeakoulututkinto. Jos korkeakoulututkintoa ei ole, tarvitaan vähintään seitsemän vuoden kokemus ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeudellisen alan tehtävistä.

Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa toimitusjohtajan, talousjohtajan tai sisäinen tarkastajan tehtävät. KHT- ja JHT-erikoistumistutkintoihin vaaditaan lähtökohtaisesti ylempi korkeakoulututkinto. Ylempi korkeakoulututkinto on kuitenkin korvattavissa viiden vuoden toimimisella HT-tilintarkastajana tai edellä kuvatulla seitsemän vuoden ammattikokemuksella.

Korkeakoulututkinto tai muut pätevyysvaatimukset on suoritettava ennen tilintarkastajan tutkintoon osallistumista.

Kauppätieteiden maisterin tai tradenomin opinnot

Oikein suunnattuihin kauppätieteiden maisterin ja kaupallisen alan tradenomin opintoihin sisältyy huomattava osa vaatimuksista, joita tilintarkastajatutkintoon pyrkivältä edellytetään. Vaadittavat laskentatoimen, oikeustieteen ja muut kauppa- ja taloustieteelliset opinnot yksilöidään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa. Vaatimuksia koskevaa tietoa antaa myös Tilintarkastusvalvonta. JHT-erikoistumistutkintoon osallistujalta edellytetään

lisäksi julkishallinnon opintoja tai tarkastuskokemusta julkishallinnon tehtävistä.

Vaadittavat opinnot tulee olla suoritettuna ennen tutkintotilaisuutta. Poikkeustilanteissa puuttuvia opintoja on mahdollista korvata lisätehtävillä tilintarkastajatutkinnon yhteydessä. Tällainen mahdollisuus on kuitenkin vain yli seitsemän vuoden työuran tehneillä tilintarkastajakokelailla.

Käytännön työkokemusta vähintään kolme vuotta

Sen lisäksi, että puuttuvat korkeakouluopinnot saattavat joskus osoittautua esteeksi tai hidasteeksi tilintarkastajatutkintoon pyrkimiselle, käytännön työkokemusta koskevan vaatimuksen täyttyminen voi niin ikään olla haastavaa. Käytännössä työkokemus on saavutettavissa vain toimimalla tilintarkastajan apulaisena tarkastustehtävissä.

HT-tilintarkastajaksi hyväksyttävällä tulee olla vähintään kolmen vuoden käytännön kokemus tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten tilintarkastuksesta. Tästä käytännön kokemuksesta voi uupua enintään 12 kuukautta tilintarkastustutkinnon suorittamisajankohtana.

Käytännössä siis kahden vuoden käytännön työkokemus riittää tutkintoon osallistumiseksi.

HT-nimikettä voi kuitenkin käyttää vasta, kun vaadittu työkokemus on kokonaisuudessaan kasassa. Edellä mainittu kolmen vuoden tarkastuskokemusvaatimus ei ole kuitenkaan ehdoton, jos sattuu olemaan 15 vuoden työkokemus ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen tai oikeudellisen alan tehtävistä.

Haku tilintarkastajatutkintoon keväällä

Osallistumisoikeutta tilintarkastajatutkintoihin haetaan keväisin PRH:n tilintarkastusvalvonalta ja tutkinnot järjestetään syksyisin. Tentin läpäistyään ja tilintarkastajarekisteriin merkityksi tultuaan tilintarkastajan onkin sitten aika ryhtyä rakentamaan luottamusta. ■

Tutustu Josen ja Liisan uratarinoihin seuraavalla sivulla >>

Jarkko Raitio
KTT

Jarkko Raitio toimii asiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

t

ilintarkastuslain mukaan tilintarkastus sisältää yhteisön tilinpäätöksen, kirjanpidon ja hallinnon tarkastamisen. Myös tässä käsiteltävät tilintarkastajan hyväksymisedellytykset heijastelevat suurelta osin juuri tilintarkastuksen kohteena olevia aihealueita.

Tausta-, opinto- ja työkokemusvaatimukset

Näiden lisäksi tilintarkastajalta käytännössä odotetaan yhä enenemässä määrin myös vuorovaikutustaitoja sekä ymmärrystä tietotekniikasta ja digitalisaatiosta. Näillä ei kuitenkaan toistaiseksi ole vaikutusta tilintarkastajan viralliseen ammattipätevyyteen.

Miten tilintarkastajaksi sitten pääsee? Lyhykäisyydessään edellytykset jakautuvat taustatutkinto- ja opintovaatimuksiin, tarkastuskokemukseen ja tilintarkastajatutkinnon suorittamiseen. Näistä vaatimuksista säädetään tilintarkastuslaissa sekä työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä.

Suojatut HT-, KHT- ja JHT-nimikkeet

Tilintarkastajan ammattinimikkeet HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastaja ovat suojattuja ammattinimikkeitä. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että nimikkeitä saavat käyttää vain tilintarkastuslain mukaisesti hyväksytyt ja Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) ylläpitämään tilintarkastajarekisteriin merkityt tilintarkastajat.

Jos tilintarkastajan ammatti kiinnostaa ja kokee tilintarkastajatutkinnon suorittamisen hyödylliseksi, kannattaa valmistautuminen aloittaa hyvissä ajoin. Urapolku tilintarkastajaksi kun ei useimmiten synny itsestään, vaan

Valmistautuminen tilintarkastajan ammattiin kannattaa aloittaa ajoissa. Tilintarkastajan tutkintoon johtava urapolku edellyttää ennakointia, suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Jarkko Raitio

Erilaisia polkuja pitkin TILINTARKASTAJAKSI

Jose Kautosen ja Liisa Mälikankaan tiet kulkivat eri reittejä arvostettuun asiantuntija-ammattiin, josta avautuu yksilöllisiä ura- ja kehityspolkuja.

TEKSTI Tarja Sviili | KUVAT Olli Häkämies

Lähes kaksi vuotta täysipäiväisenä yrittäjänä toiminut KHT **Jose Kautonen** viihtyy nykyisessä roolissaan mm. pienten yritysten ja yhteisöjen tilintarkastajana. Vaikka oman yrityksen – TiliKeisarit Oy:n – toimisto sijaitsee Etelä-Helsingin Kaivopuistossa, toimii asiakaskunta maantieteellisesti laajemmalla alueella.

Pelisilmää tarvitaan

– Kaukaisin asiakasyritykseni toimii Kittilässä. He tulivat luokseni eikä toisinpäin, onneksi. Mutta tietysti pääosin asiakkaat ovat pääkaupunkiseudulla.

Yrittäjänä toimimisen hyvänä puolena Jose pitää sitä, että se auttaa häntä asiakastyössä ymmärtämään yrittäjyyden iloja ja mahdollisia surujakin. Jääkiekkokaukaloita aikoinaan divaritasolla kolonnut tilintarkastaja toteaa, että pelisilmää tarvitaan nykyisessäkin tehtävässä asiakkaan tarpeiden tunnistamiseksi.

– Täytyy myös osata kommunikoida asiat luontevalla tavalla. Tilintarkastusalan standardeihin vetoaminen ei yleensä ole kaikista tehokkain tapa selittää asioita.

Tilintarkastaja mukana monessa

Asiakkaiden palveleminen on paljon muutakin kuin keran tilikaudessa tehtävä lakisääteinen tilintarkastus.

– Tilintarkastajan apua tarvitaan usein kirjanpitoon ja verotukseen liittyvissä erilaisissa kysymyksissä tai tukihaakemusten laatimisessa, kertoo Jose.

Asiakasyritykset ja -yhteisöt tukeutuvat taloushallinnon pykäläviidakon hallitsevaan tilintarkastajaan, kun ne

haluavat varmistua, että asiat tulevat tehdyksi lakien ja säännösten mukaisesti ilman yllättäviä jälkiseuraamuksia. Apua tarvitaan niin yritystoiminnan alkumetreillä kuin haastavissa muutostilanteissa.

– Työviikkoon voi mahtua normaalin tilintarkastukseen liittyvien tehtävien lisäksi esimerkiksi lakisääteisten todistusten antamista viranomaiselle uutta yritystä perustettaessa ja veroneuvontaa. Erilaisiin avustuksiin liittyvät tarkastukset ovat myös melko yleisiä.

Hyvä työviire syntyy tyytyväisistä asiakkaista

Josen mukaan epäsäännölliset työajat kuuluvat tilintarkastajan ja yrittäjän arkeen. Työn ja aktiivikiekkoilun yhteensovittamisen osoittaututtua aikanaan hankalaksi joutuivat hokkarit naulaan. Kiekkoareenoiden korvikkeeksi ovat jääneet punttisali ja lenkkipolut.

Vireyttä ja työmotivaatiota pitää yllä myös positiivinen asiakaspalaute.

– Asiakkaat ovat kiitollisia saamastaan avusta. Tyytyväinen asiakas tuo onnistumisen elämyksiä, mikä lisää tämän työn mielekkyyttä, hän toteaa.

Aina ei voi miellyttää

Tilintarkastajan työssä tulee myös hetkiä, jolloin asiakasta ei voi miellyttää. Jose mainitsee esimerkkinä tilanteet, joissa yrityksen taloudellinen raportointi on jäänyt liiketoiminnan kehittämisen jalkoihin.

– Toisinaan asiakkaissa esiintyy tyytymättömyyttä, kun yrityksellä on taloudellisesti tiukempaa tai kova kasvuvauhti päällä. Tällöin hienoista turhautumista voi aiheuttaa esi-

merkiksi tilinpäätöksen liitetietojen vastuiden viilaaminen tai Tekes-hakemuksen lukujen kohdalleen saattaminen.

Tilinpäätös- ja muun raportoinnin perusteella tehdään paljon taloudellisia päätöksiä. Tilintarkastajan täytyykin varmistaa, että asiat ovat olennaisilta osin oikein esitettyjä

– Tämä näkökulma tuo työhöni myös yhteiskunnallisen ulottuvuuden luottamuksen rakentajana yrityksen ja sen sidosryhmien välillä, Jose sanoo.

Kaikkea muuta kuin itsestään selvä uravalinta

Tilintarkastajan ura ei ollut lukioaikana mitenkään itsestään selvä juttu Heinolasta kotoisin olevalle Joselle. Nuoren lukiolaisen silmissä kaupallisen uran houkuttelevuutta ja hohtoa himmensi mm. tiukka pukeutumiskoodi.

– Yksi periaatteeni oli välttää hakeutumista työhön, jossa on käytettävä pukua. Toinen lukioaikainen periaate oli yliopisto-opintojen välttely. Tuskin siinä vaiheessa edes tiesin tilintarkastaja-ammatin olemassa olosta, hän muistelee hymyillen.

Taklattuahan opinnohjausesitteestä yliopisto-vaihtoehdot pois jäljelle jäänyt kauppakorkeakoulu tuntui vielä mahtuvan mahdollisuuksien rajoihin huolimatta ammattikorkeakoulua pideämmästä opiskeluajasta. Alkoi valmistautuminen Helsingin kauppakorkeakoulun pääsykokeisiin.

Kauppakorkeasta kansainväliseen tilintarkastusyhteisöön

Jose kertoo, että ensimmäinen lukuvuosi 2008-2009 Helsingin kauppakorkeakoulussa avasi tietämystä tilintar-

Entisen
aktiivikiekkoilijan
määrätietoisuus ja
KHT-tutkinto tekivät
Jose Kautosen yrittäjä-
haaveesta totta.

kastajan työstä. Tuoreelle kauppatieteilijälle valkeni myös totuus alan pukeutumiskäytännöistä. Ne ehtivätkin tulla tutuiksi hänen aloittaessaan tilintarkastusassistentin työt kansainvälisessä tilintarkastusyhteisössä EY:ssä vuonna 2012.

– Tilitoimistotaustani auttoi alusta asti. Pystyin keskittymään tilintarkastusasioiden oppimiseen kirjanpidon perusasioiden ollessa jo tuttuja.

Josen mukaan koulutuspolku ja vaihtelevat toimeksiantot kokeneiden tilintarkastajien kanssa ovat korvaamattomia ja välttämättömiä nuoren assistentin kehittymiselle.

– Etenkin ammatillisen skeptisyyden ja harkinnan oppiminen heiltä oli tärkeää. Näissä asioissa tilintarkastajan täytyy kehittyä jatkuvasti. Assistenttiaikana omaksuttujen taitojen hallinta on luonut pohjan toimimiseen yksinyrittäjänä ja tilintarkastajana.

Kiivastahtinen työ- ja opiskeluputki

Hyökkäysketjuissa pelanneen entisen aktiivikiekkoilijan päämäärätietoisuudella Josen seuraava tähtäin oli asetettu syksyllä 2015 pidettävään KHT-tenttiin.

– Seuraavat kolme vuotta vaativat paljon työtä ja luke- mista: koulun loppuun saattaminen, hektinen tilintar-

Liisa Mäkikankaan urahyppy verohallinnon asiantuntijasta tilintarkastajaksi

kastajan työ ja sivutyönä kirjanpitoa. Loppu-huipennuksena kymmenen viikon lukuloma ennen kaksipäiväistä tenttiä, johon menin hyvällä fiiliksellä, vaikka varmuutta vaativan kokeen läpäisemisestä ei ollutkaan, hän kertoo.

KHT-kirjasta potkua grittäjän uralle

Joulukuussa 2015 kova työ palkittiin. Tuore 26-vuotias KHT-tilintarkastaja antoi yhdessä noin 50 muun KHT-ten-tin läpäisseen kanssa tilintarkastajan valan Helsingin käräjäoikeudelle. KHT-kirja pisti myös vauhtia haaveisiin yrittäjyydestä. Ja vähän rennommasta pukukoodista.

– Siirryin seuraavan vuoden helmikuussa EY:ltä omaan yritykseen kokopäiväisesti. Toistaiseksi ei ole kaduttanut. Firman henkilöstöjuhlat tosin ovat nykyään vähän tylsempiä, Jose vitsailee.

Hän pitää yrittäjyyden parhaina puolina aikataulullista vapautta ja itsenäisen vastuun ottamista omista tekemisistään.

– Se helpottaa kommunikointia muiden kanssa, mutta tietysti tuo myös vastuuta ihan eri tavalla.

Asiantuntijan pysyttävä ajan hermolla

Helsinkiläinen tilintarkastaja nimeää jatkuvasti muuttuvan lainsäädännön haastavimmaksi asiaksi tilintarkastajan työssä. Asiantuntija- ja asiakaspalvelutyössä haitaksi ei olekaan kiekkokaukaloiden kiivastempoisessa pyöri-tyksessä ja nopeasti vaihtuvissa pelitilanteissa hankittu ketteryys ja reagointivalmius.

– Asiakkaille tärkeintä on saada ajoissa käsitys lakimuutosten vaikutuksista liiketoimintaan ja taloushallintoon. Asiakkaiden auttaminen ja opastaminen muuttu-neiden säännösten käytännön soveltamisessa edellyttää tilintarkastajalta oman ammattillisen osaamisen jatkuvaa ylläpitämistä, Jose toteaa.

Kärryillä pysyäkseen hän osallistuu säännöllisesti Suomen Tilintarkastajat ry:n järjestämiin jäsenkoulutuksiin ja -tilaisuuksiin. Myös netistä löytyvät lait ja säännökset helpottavat pysymistä ajantasalla.

– Tilintarkastajayhdistyksen jäsenmaksuun sisältyvä ammattikirjallisuus on hyvä jäsenetu. Yksinyrittäjänä toimivalle tilintarkastajalle yhdistyksen tarjoama tuki ammatillisen osaamisen ylläpitämisessä ja kehittämisessä on erittäin tärkeää. ■

li kymmenen vuoden työrupeama verohallinnossa jäi taakse, kun Liisa Mäkikangas siirtyi tilintarkastuksen maailmaan 12 vuotta sitten. Kiinnostus

tilintarkastusta kohtaan realisoitui alan vaihdoksi lasten ehdittyä kouluikään.

Vaasan korkeakouluun yo-kirjoituksista

Alkutahdit Liisan asiantuntijauralle antoi Vaasan korkea-koulu (nykyisin Vaasan yliopisto). Valkolakkia oli tuskin ehditty sovitella päähän, kun haapajärvinen tuore ylioppi-las vuosimallia 1986 aloitti opintonsa Vaasassa.

– Ensimmäisen lukuvuoden päättyessä laskentatoimi tuntui kaikkein omimmalta alueelta, kertoo Liisa.

Neljä vuotta myöhemmin maisterin paperit taskussa alkoivat fiskaalimaailman salat aueta Verohallinnon vero-tarkastuksessa.

Yritysanalyysien parissa tilintarkastus alkoi kutkuttaa

Senior Managerina Deloitte Oy:n Turun toimistolla työskentelevä KHT-tilintarkastaja sanoo, että aiempi työ verotuksen parissa on ollut pelkkää plussaa nykyisessä tehtävässä.

– Sain Verohallinnossa erittäin hyvää oppia ja moni-puolista käytännön kokemusta yritysverotuksesta ja vero-tusmenettelystä. Siitä on ollut moneen otteeseen hyötyä tilintarkastajan työssä, hän sanoo.

Tilintarkastus alkoi houkuttaa Liisaa hänen työsken-nellessään Lounais-Suomen veroviraston perintäyksikössä erikoisperinnän, yrityssaneerausten ja konkurssipesien parissa.

– Tein yritysanalyysityyppejä maksukyky selvityksiä ja erikoistarkastuksia, mikä herätti kiinnostukseni tilintar-kastukseen.

Perhe tsemppasi tilintarkastajatutkintoihin

Työpaikan vaihdoksen loogisena jatkona Liisa suoritti ensin HTM-tutkinnon ja pian sen jälkeen KHT-tutkinnon. Tutkintoja edeltävät kesät vierähtivät tenttikirjallisuuden äärellä.

Perheen tuki oli vankkumaton, vaikka luku-urakalle pitikin pihistää vapaa- ja lomapäiviä.

– Toinen tuolloin ala-asteella olleista lapsistani tar-joutui lukemaan nauhalle IFRS-standardeja, jotta voisin kuunnella standardiäänityksiä työmatkoilla autossa. Urakasta selvittiin kuitenkin ilman lapsityövoimaa, nau-raa Liisa.

Asiakastyöstä energiaa

Liisan mukaan yksi tilintarkastajan työn rikkaus on asiakaskunnan monipuolisuus ja -muotoisuus.

– Nykyisiin asiakkaisiini kuuluu yrityksiä pörssi-yhtiöstä pieniin omistajayrittäjävetoiseihin yhtiöihin. Kansain-välisiin konserneihin kuuluvat emo- tai tytäryritykset muodostavat pääosan asiakaskunnasta. Jonkin verran työskentelen myös julkissektorin asiakkaiden kanssa.

Työ on myös hyvin liikkuvaista huolimatta siitä, että asiakkaan kirjanpitoa voi entistä useammin käydä läpi myös etäyhteydellä. Pohjoisin asiakas löytyy Rovanie-meltä, mutta asiakkaista valtaosa on Turun ja Helsingin seuduilla.

Työmatkailusta kertyvät kilometrit eivät ole vieneet työn iloa ja viehätystä.

– Tässä työssä inspiroivat asiakkaat ja heidän auttami-sensa. Asiakastapaamiset antavat positiivista energiaa. Ne auttavat jaksamaan kiirekausina. Asiakkaan luottamuksen saavuttaminen ja siitä kiinnipitäminen ovat oman työni kulmakiviä, Liisa korostaa.

Osaamista ja kokemusta jakaa

Isoissa tilintarkastusyhteisöissä tilintarkastaja tekee tiivistä yhteistyötä yritysjuridiikan ja verotuksen asiantun-tijoiden kanssa auttaessaan asiakkaita pysymään kartalla lainsäädännön jatkuvissa muutoksissa. Kansainvälisillä markkinoilla operoiville yrityksille tärkeää on tuntee eri maiden sääntely-ympäristö ja käytännöt. Globaaleihin ket-juihin kuuluvissa yhteisöissä asiakaspalvelu onkin usein “monikansallista” tilintarkastajan käyttäessä apunaan laajaa kansainvälistä osaajaverkostoa.

Lisää aiheesta

Twitter #tunnetilintarkastajasi, suomentilintarkastajat.fi/tilin-tarkastus/tunne-tilintarkastajasi

– Tässä ammatissa ei tule koskaan valmiiksi eikä neu-vojen kysyminen lopu. Työ edellyttää jatkuvaa itsensä ja osaamisensa kehittämistä, pohtii Liisa.

Hänelle on yhtä lailla tärkeää jakaa kertynyttä osaamis-ta ja kokemusta eteenpäin kouluttamalla ja sparraamalla uransa alkuvaiheessa olevia kollegoitaan.

– On palkitsevaa nähdä nuorempien asiantuntijoiden kehittyvän urallaan.

Kilometrit karttuvat vapaa-ajallakin

Tilintarkastajan työssä korostuvat sosiaalisuus ja hyvät ihmissuhdetaidot. Intohimoiseksi juoksun harrastajaksi tunnustautuva Liisa Mäkikangas kartuttaa sosiaalista pää-omaansa ja kilometrejä myös lenkkitossut jalassa. Ne kulke-vat mukana niin työ- kuin vapaa-ajan matkoillakin.

– Liityttyäni paikalliseen juoksuklubiin harrastukseen on tullut myös sosiaalinen puoli. Mukavassa porukassa ryppyotsaisuus pysyy kaukana, kun kilometrit tahtuvat maailmaa parantaen.

Lenkkareiden ja juoksijan kestävyyttä on koeteltu niin Zürich-järven rannan idyllissä kuin peräpohjolan ääriolo-suhteissa.

– Tämän vuoden Helsinki City Marathon -juoksussa läh-dettiin liikkeelle helteessä, mutta matkan edetessä joudut-tiinkin äkkiä rajuilman armoille.

Myräkkä oli vienyt jo stadionin maaliportinkin, mutta pohojalaasella sisulla ja tilintarkastajalle luonteenomaisella peräänantamattomuudella maaliviiva kuitenkin ylitettiin. ■

DATA -analytiikka suurissa tilintarkastustoimeksiannoissa

Data-analytiikan hyödyntäminen mahdollistaa laadukkaamman tilintarkastusevidenssin hankinnan. Standardoitu tietosisältö parantaisi analytiikan käyttömahdollisuuksia.

Pertti Ojala

data-analyysillä voidaan hankkia tarkastusevidenssiä lähes kaikkiin tarkastuksen kohteena oleviin tilinpäätöseriin ja tilinpäätöskannanottoihin. Analyysien avulla voidaan kattaa koko tarkastettava populaatio ja saada tätä kautta aiempaa laadukkaampaa tarkastusevidenssiä.

Monipuolisia hyödyntämismahdollisuuksia

Analyyseja voidaan tilintarkastuksen yhteydessä hyödyntää mm. seuraaviin tarkoituksiin:

- riskien arviointitoimenpiteiden suorittamiseen
- kontrollien toimivuuden testaukseen
- analyttisten tarkastustoimenpiteiden suorittamiseen (analyttinen aineistotarkastus ja yleisen johtopäätöksen tekemisessä auttavat analyttiset toimenpiteet)
- poikkeavien tapahtumien tunnistamiseen yksittäisten tapahtumien tarkastuksen tukena
- järjestelmän tuottamien raporttien ja asiakkaan omien laskelmien tarkastuslaskentaan.

Data-analytiikan käyttö tilintarkastustoimeksiannossa tulisi huomioida jo tarkastuksen suunnitteluvaiheessa. Analyyseja suunniteltaessa tarvitaan tilintarkastajien ja analytiikka-asiantuntijoiden vahvaa yhteistyötä. Tilintarkastajan on osattava suunnitella ja ohjata tarkastustyötä tarkastustavoitteiden mukaisesti myös data-analyysien osalta.

Suuret toimeksiannot mahdollistavat räätälöidyn aineiston hankinnan asiakkaan järjestelmistä.

Tulevaisuudessa tilintarkastaja pyrkii jälkikäteisen havaitsemisen sijaan tiedon reaaliaikaiseen analysointiin ja poikkeamien ennustamiseen.

Tuotaessa data-analytiikkaa entistä enemmän osaksi tilintarkastustoimeksiantoja on myös tärkeää tunnistaa, mitä perinteisin menetelmin tehtyjä tarkastustoimenpiteitä voidaan korvata analytiikalla. Kun tarkastustavoitteita palvelevat analyysit on suunniteltu, on analyysija varten tarvittava aineisto hankittava asiakkaan tietojärjestelmistä. Ihannemaailmassa kaikista eri tietojärjestelmistä saataisiin tietoa ulos vakiosisältöisenä/muotoisena.

Tällä hetkellä olemme kuitenkin hyvin kaukana tästä ihannemaailmasta. Aineiston hankinta asiakkaan järjestelmistä onkin usein työlästä ja haastavaa. Asiakkaiden järjestelmäkirjo on valtava. Suuret tilintarkastustoimeksiannot mahdollistavat onneksi pieniä toimeksiantoja paremmin räätälöidyn aineiston hankinnan yksittäisen asiakkaan järjestelmistä. Lisäksi esim. SAP ERP:n iso markkinaosuus suurissa suomalaisissa yrityksissä helpottaa aineiston hankinnan standardointia.

Tietoaineistojen suuri koko huomioitava

Aineiston hankinta asiakkaan järjestelmistä vaatii usein erityistä tietojärjestelmäosaamista. Tässä vaiheessa tarkastusta apuna käytetään usein varsinaisen tarkastusryhmän ulkopuolisia erityisasiantuntijoita.

Suurissa tilintarkastustoimeksiannoissa yhtenä erityispiirteenä on analyysissa käytettävän tietoaineiston suuri koko. Analysoitava aineisto voi koostua jopa kymmenistä miljoonista riveistä. Tämä on huomioitava analyysien eri vaiheissa esim. hankittaessa aineisto, siirrettäessä se asiakkaalta tarkastusryhmälle, käsiteltäessä aineisto analyysiohjelmissa ja arkistoitessa.

Kun aineisto on saatu asiakkaalta tarkastusryhmälle, on se tuotava sisään analyysiajojen suorittamisessa käytettävään analyysiohjelmiin. Tämä vaihe saattaa olla varsin työläs, kun eri järjestelmistä saatavat tiedot on muokattava vastaamaan analyysissa tarvittavia tietovaatimuksia. Erityisesti suurissa toimeksiannoissa tätä vaihetta voidaan kuitenkin automatisoida järjestelmäkohtaisesti.

Erittäin tärkeä vaihe data-analyysiprosessissa on saadun aineiston luotettavuuden ja täydellisyyden varmistaminen. Tähän liittyviä toimenpiteitä ovat esim. saadun aineiston eheyden varmistamiseen liittyvien kontrollien

testaus ja itse aineistoon liittyvät tarkastustoimenpiteet kuten aineiston täsmäytykset asiakkaan taloudellisten järjestelmien mukaisiin tietoihin.

Fokuksessa olennaisia virheitä aiheuttavat poikkeamat

Analyysiajojen suorittamiseen voidaan käyttää erilaisia tarkoitukseen suunniteltuja valmisohjelmistoja kuten IDEA tai ACL. Suurilla tilintarkastusyhteisöillä on myös erilaisia itse kehitettyjä analyysityökaluja. Käytettävistä ohjelmistoista riippuen myös analyysiajojen suorittaminen voi olla osittain tai kokonaan automatisoitua.

Analyysiajojen lopputuloksena syntyy usein erilaisia poikkeamalistauksia, kuvaajia yms. Esimerkkejä poikkeamalistauksista ovat:

- listaus ostolaskuista, joissa hyväksymisvaltuudet on ylitetty
- listaus muistiotositteista, joiden summa on pyöristetty
- listaus varastonimikkeistä, joiden varaston yksikköhinta on suurempi kuin viimeinen myyntihinta.

Tässä vaiheessa tilintarkastajan tulee osata tulkita analyysien tuloksia ja suorittaa niihin liittyvät tarvittavat jatkotoimenpiteet. Erityisesti suurissa toimeksiannoissa erilaisia poikkeamia voi olla satoja tai jopa tuhansia. Näistä tulisi pystyä löytämään ne, joista tilinpäätöksen voisi syntyä olennaisia virheitä.

Data-analytiikan tulevaisuus tilintarkastuksessa

Analytiikan käyttömahdollisuuksia tilintarkastustoimeksiannoissa parantaisi huomattavasti tietojärjestelmistä saatavan tiedon standardointi. Tämä mahdollistaisi analytiikan laajemman hyödyntämisen erikokoisissa tilintarkastustoimeksiannoissa.

Tähän liittyen on käynnissä erilaisia kehityshankkeita sekä Suomessa että maailmalla. Suomessa taloushallinnon järjestelmien tiedon standardointia pyritään edistämään mm. Taloushallintoliiton vetämässä TALTIO-hankkeessa (ks. artikkeli s. 38), joka edistyessään auttaisi aineiston hankinnassa myös pienempien asiakkaiden tilintarkastustoimeksiannoissa.

Kansainvälisen ISO-standardoimisjärjestön ISO 21378 Audit Data Collection -hankkeessa pyritään määrittelemään standardi tilintarkastustoimeksiannoissa tarvittavan aineiston sisällölle ja esittämismuodolle. Haasteena TALTIO- ja ISO-hankkeissa on se, miten erilaiset hyödylliset standardit saataisiin vietyä käytännön tasolle eri tietojärjestelmiin. Eri järjestelmätoimittajat ovat tässä avainasemassa ja niillä tulisikin olla riittävä motivaatio muokata omia järjestelmiä siten, että niistä voitaisiin siirtää dataa ulos vakiomuodossa. Tähän on vielä pitkä matka.

Tilintarkastajan ammatillista harkintaa tarvitaan jatkossakin

Data-analytiikan hyödyntäminen tilintarkastustoimeksiannoissa tulee joka tapauksessa lisääntymään merkittävästi tulevaisuudessa. Aineiston hankinta ja analyysiajojen suorittaminen automatisoituvat jatkossa selvästi nykyisestä. Jälkikäteisen havaitsemisen sijaan tulevaisuudessa pyritään reaaliaikaiseen analysointiin ja poikkeamien

ennustamiseen. Analyysien pohjana käytetään enemmän myös asiakkaan omien tietojärjestelmien ulkopuolista dataa.

Tilintarkastajan asiantuntemusta tarvitaan jatkossakin mm. tarkastuksen suunnittelussa ja analyysien tuloksien tulkinnassa. Analytiikan käyttö mahdollistaa tilintarkastuksen laadun parantamisen, mutta sen hyödyntäminen edellyttää aina myös tilintarkastajan ammatillista harkintaa. ■

Pertti Ojala
KTM

Senior Manager Pertti Ojala toimii KPMG:n edustajana ISO/PC 295 Audit Data Collection -hankkeen Suomen seurantaryhmässä ja XBRL Suomi -konsortiossa. Lisäksi hän on ollut mukana TALTIO-hankkeessa.

OSAKEYHTIÖN TILINPÄÄTÖSMALLI 2017

Päivitetyn tilinpäätösmallin kanssa onnistut! Osakeyhtiön tilinpäätösmalli on ollut tilinpäätäjien tärkein työkalu yli 30 vuoden ajan. Saatavana sekä päivittyvänä online-julkaisuna että painettuna kirjana.

Mallissa käydään läpi tilinpäätöksen laadintaa ohjaavat säännökset sekä ohjeistetaan runsaiden esimerkkien kera laatimaan tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma, liitetiedot sekä toimintakertomus. Lisänä kattavat muistilistat!

Online-julkaisu 79 € + alv./vuosi
Painettu kirja 85 € + alv.

SUOMENTILINTARKASTAJAT.FI/JULKAISUT

Reaaliaikatalous
RTECO -hanke jatkaa

TALTION jalanjäljissä

Lokakuussa päättyneen TALTIO-hankkeen standardeja ja toimintamalleja viedään käytäntöön uudessa Reaaliaikatalous RTECO -projektissa.

Elina Koskentalo, Vuokko Mäkinen, Markku Örn

tALTIO-hanke kaartui syksyllä loppusuoralle ja hankkeen lopputulokset - TALTIO-standardi, eKuitti, tietokantakeilu ja tilitoimistopalvelut saatiin viimeisteltyä lokakuun loppuun mennessä. Hankkeen lopputulosten lisäksi olemme erityisen iloisia siitä, että TALTIO on tavoitteistaan laajasti tunnettu ja sen kiistattomat hyödyt on myös laajasti tunnustettu. TALTIO-ideologiaa ja tavoitteita ei enää tarvitse keskusteluissa selittää tai perustella.

Standardointi XBRL GL -taksonomian pohjalta

TALTIO-hankkeen tunnettuutta on toki auttanut se, että hankkeessa on työskennellyt yli 20 yritystä tai yhteisöä ja sitä kautta useita satoja henkilöitä on osallistunut eri TALTIO-seminaareihin, työpajoihin tai TALTIO-osallisten omiin ekosysteemeihin.

Hankkeen keskiössä on standardointi ja yhteisten toimintatapojen määrittäminen toimialan kesken.

Varsinainen TALTIO-standardi pohjautuu kansainväliseen XBRL GL (eXtensible Business Reporting Language, Global Ledger) -taksonomiaan, joka määrittää yhtenäisen esitystavan kirjanpidon vientien, mutta myös muun

ERP-tiedon esittämiseen. Pitkän tähtäimen tavoitteena ohjelmistot tukisivat yhtenäistä rajapintaa globaalisti eikä räättälöityjä yhteentoimivuusratkaisuja tarvittaisi enää.

Standardin käytettävyyttä tukevia ratkaisuja

TALTIO-hankkeessa suuri joukko alan ammattilaisia on työstänyt yhdessä pohjataksonomian päälle tulevia määrittäyksiä, jotka tukevat standardin käytettävyyttä. Näitä ovat esimerkiksi suomenkieliset tietosisältöjen nimikkeet, soveltamisohjeet sekä kartoitukset muihin sähköisiin liiketoimintadokumentteihin kuten verkkolasku, eKuitti tai pankin sähköinen tiliote.

Kartoitusten pohjalta on myös tuotettu joukko konekielisiä muuntimia, joiden avulla tietoa voidaan kääntää muodosta toiseen erilaisten liiketoimintadokumenttien ja TALTIO-määrittelyn välillä. Tällä tavoin pyritään edesauttamaan standardin käyttöönottoa eri toimijoille.

Apua tilintarkastusaineiston harmonisointiin

Yhtä tärkeää on tiedon semantiikan standardointi; se, että kaikki ymmärtävät, mitä esitetyllä tiedolla tarkoitetaan. Käynnissä on myös ISO/PC 295 Audit Data Collection -standardointityö (artikkeli s. 34) liittyen tilintarkastusaineiston harmonisointiin. TALTIO-hankkeen määrittäyksiä pyritään aktiivisesti saamaan osaksi tulevaa standardia.

TALTIO-hankkeessa kehitettiin ratkaisuja myös asunto-osakeyhtiöiden tarpeisiin. Esimerkkeinä näille yhtiöille soveltuva raportointikoodisto, jonka pohjalta voidaan automatisoida taloustietojen viranomaisraportointia

Kuva Shutterstock

eKuitin toteuttaminen Suomessa nähdään jo kansallisena velvollisuutena.

sekä isännöitsijäntodistuksen sähköinen tietomääritys. TALTIO-hankkeessa tuotetut määritykset ovat avoimesti saatavilla ja hyödynnettävissä kaikille.

eKuitissa vientipotentiaalia

eKuitti-hankkeeseen liittyen TALTIO-projektissa on selvitetty laajasti eKuitti-toiminnan infrastruktuurin määrittelyä ja ratkaisumallien vertailua. Yksinkertaistettuna se tarkoittaa toimintamallin sopimista, miten eKuitti saadaan kuitinantajan järjestelmästä eKuitti-standardin mukaisessa rakenteisessa muodossa teknisesti, tietoturvalisest ja kustannustehokkaasti kuitinsaajan haluamaan järjestelmään.

eKuitti-toiminta on melko helppo kiteyttää edellä esitetysti. Hankkeen aikana on tullut selväksi, että eKuitti-toiminnan mahdollistaminen vaatii toimiakseen useita eri organisaatioita, teknisiä ratkaisuja ja ennen kaikkea yhteistä tahtotilaa.

Erityisen tyytyväisiä eKuitin osalta olemme siihen, että tämä yhteinen tahtotila on selkeästi olemassa ja on vahvistunut edelleen hankkeen aikana. eKuitin toteuttaminen Suomessa nähdään nyt jo kansallisena velvollisuutena ja myös vientituotteiden mahdollistajana, kunhan ensin laitamme sen toimimaan Suomessa.

Joidenkin teknisten asioiden todentamiseksi teimme myös aidossa ympäristössä kokeilun, jossa luotto- ja pankkikorttiososten eKuitteja toimitettiin standardissa ja rakenteisessa muodossa verkkolaskuinfrastruktuurin kautta

kuitinsaajan järjestelmään automaattisesti. Tietääksemme missään muualla maailmassa ei tällaista ole ennen tehty.

Lainsäädännöstä ei esteitä eKuitille

eKuitti -työpakettiosiossa on tehty myös juridinen selvitys ”Ostajan oikeudet kuittidataan” huomioiden henkilötietolaki ja myös vuonna 2018 voimaantuleva EU-tietosuoja-asetus. Selvityksen lopputuloksena voidaan todeta, että voimassa oleva henkilötietolaki tai EU tietosuoja-asetus eivät aseta esteitä eKuitti-toiminnalle. Selvitys on nähtävissä Liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivuilla.

Edellä esitettyjen laajojen selvitysten ja määrittelyjen toteutumisen on eKuitti-työpaketissa mahdollistanut laaja joukko yritysten ja yhteisöjen edustajia, jotka ovat osallistuneet työpajoihin ja eri kokeiluihin. Työ jatkui TALTIO-hankkeen loppuun saakka tarkentamalla eKuitin vaihtoehtoisia toimintamalleja kuin myös kirjaamalla yhteisesti jo sovittuja toimintamalleja.

Työn saattaminen loppuun oli tärkeää, koska se tulee toimimaan eKuitin perustana ja lähtökohtana TALTIO-hankkeen jälkeen käynnistyneessä Reaalitalous RTECO -hankkeessa.

TALTIO-toiminnallisuutta muihin Pohjoismaihin

Liikenne- ja viestintäministeriö ja Taloushallintoliitto osallistuvat partnereina Pohjoismaiseen Nordic Smart Government -hankkeeseen. Muut partnerit ovat Tanskan, Ruotsin ja Norjan kaupparekisterit sekä Islanti tarkkailija-

na. Meneillään oleva hanke on jatkoa vuoden 2016 aikana tehdyille alustavalle selvitystyölle, jossa haettiin tapoja vähentää yritysten hallinnollista taakkaa koskien viranomaisraportointia ja erityisesti tilinpäätöstietoja.

Edeltävä hanke päättyi visioon, jossa viranomaiset saivat tarvitsemansa tiedot suoraan tietovarastosta, johon yritysten taloushallintojärjestelmistä siirretään kirjanpitoaineistoa pitkin tilikautta. Vireillä olevassa hankkeessa on neljä erillistä työryhmää, joiden vetovastuu on jaettu osallistuville maille.

Tavoitteena pienyritysten tarpeisiin sopiva järjestelmä

Työryhmissä tehdään Business Case -selvitys taloudellisista vaikutuksista (Tanska), sidosryhmä-analyysi (Ruotsi), tietojärjestelmäarkkitehtuuriselvitys (Norja) sekä kokeilu tietovarastosta (Suomi). Suomen osuus linkittyi suoraan TALTIO-hankkeen työpaketteihin.

Tietovarastokokeilulla toteutetaan TALTIO-tietosisälön mukainen tietokanta, johon voidaan lukea standardirakenteista tietoa. Taloushallinnon aineistona kantaan siirretään toimivan yrityksen myyntiverkkolaskuja, osto verkkolaskuja, eKuitti sekä pankin xml-tiliotteita. Lisäksi kantaan voidaan lukea myös erillisellä sovelluksella tallennettuja puhtaita kirjanpidon tositteita, esimerkiksi poistot ja jaksotukset.

Tavoitteena on toteuttaa erityisesti pienten yritysten taloushallinnon tarpeisiin soveltuva järjestelmä. Yritys voi hyödyntää sitä jokapäiväisessä taloudenpidossaan ja samoista tiedosta voidaan ilman erillistyötä siirtää raportit viranomaisille lähes reaaliaikaisesti.

Tietokantakokeilussa toteutetaan kantaan tehtävät kyselyt avoimista laskuista, hankittujen tuotteiden hakutoiminto, alv-raportointi sekä kirjanpidon perinteiset raportit päivä- ja pääkirja. Lisäksi kaikilla tapahtumilla on raportointikoodit, joiden perusteella muodostetaan myös tilinpäätösraportointi. Kokeilun yksi tärkeimmistä tavoitteista on mahdollistaa rakenteisen, koneluettavan taloushallintoaineiston hyödyntäminen laajalla tietosisäl-

löllä ilman erillistä tallennustyötä. Koneluettava aineisto mahdollistaa jatkossa myös robotiikan ja automaation käytön taloushallinnon tapahtumien rekisteröinnissä

Standardit ja toimintamallit jalkautetaan

Kevään 2017 aikana käynnistyi laaja keskustelu niin TALTIO-hankkeen sisällä kuin myös laajemmin: mitä tehdään ja/tai miten jatketaan, kun TALTIO-hanke päättyy lokakuussa 2017. Teknologiateollisuus ry ilmoitti halukkuutensa ottaa koordinoitavastuun Reaaliaikatalous RTECO -hankkeesta, jossa TALTIO-hankkeessa määritellyt standardit ja toimintamallit pyritään viemään käytäntöön Suomessa.

Hankkeen jatkuminen ja toimintamallien vieminen käytäntöön on erittäin tärkeä asia. Muutoin 2,4 miljardin kulusäästöt ja yritysten, yhteisöjen ja kuluttajien digitalisaation edistäminen ja vientimahdollisuuksien saavuttaminen eivät toteudu Suomessa riittävän nopeasti. Reaaliaikatalous-hanke perustuu avoimen ekosysteemin toimintamalliin valittujen hankekokonaisuuksien läpiviemiseksi, jolloin kaikki tahot voivat liittyä mukaan.

Alustavien keskustelujen perusteella Reaaliaikatalous RTECO -hankkeen tukijoiksi ja vaikuttajiksi on saatu keskeisiä edunvalvontaliittoja ja myös valtiovalta. ■

Kirjoittajat TALTIO -hankkeesta

Elina Koskentalo
standardointityö-
paketin vetäjä

Vuokko Mäkinen
ohjausryhmän
puheenjohtaja

Markku Örn
hankejohtaja

KTJ Jarkko Raitio
toimii asiantuntijana
Suomen Suomen
Tilintarkastajat ry:ssä.

JARKKO RAITIO

Kuumia puheenaiheita ja sääntelyhankkeita

Viimeiset vuodet ovat olleet tilintarkastusalalla sääntelymuutosten kulta-aikaa. Tilintarkastajiin kohdistuvaa sääntelyä on muutettu useaan otteeseen sekä kansallisista että kansainvälistä lähtökohdista.

Uudistuksia on tullut erityisesti sääntelyyn koskien tilintarkastajan tutkintorakennetta, tilintarkastajiin kohdistuvan valvonnan uudelleenorganisointia ja yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastusta. Tilintarkastajille nämä muutokset ovat tarkoittaneet uuden opettelua, oman roolin kirkastamista ja ammatillisen osaamisen terävöittämistä.

Edunvalvonnan kannalta sääntelyhankkeet ovat olleet mielenkiintoisia, ja tekemistä on riittänyt. Keskusteluissa eri etutahojen ja päättäjien kanssa on ymmärtänyt olevansa tekemisissä yhteiskunnallisesti tärkeän peruskentteen kanssa. Tilintarkastajien ennaltaehkäisevä, ohjaava ja korjaava rooli saa osakseen tunnustusta ja nousee vielä laajempaan merkitykseen, kun asiaa tarkastellaan tarkastettavan yhteisön lisäksi sen sidosryhmien ja koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Tilintarkastusalan kuumien puheenaihe on viimeiset puolitoista vuotta ollut lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden rajat. Edellisen kerran tätä keskustelua käytiin perusteellisesti vuoden 2007 tilintarkastuslain säätämisestä yhteydessä. Tuolloin asiaa pohdittiin laajassa tilintarkastuslakityöryhmässä, jossa myös tilintarkastajajärjestöt olivat edustettuina. Tällä hetkellä työ- ja elinkeinoministeriön vetämä virkamiestyöryhmä pohtii lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden laajuutta. Työryhmän toimikausi päättyy vuoden 2017 lopussa.

Me täällä yhdistyksen edunvalvonnassa teemme töitä sen eteen, että tilintarkastuksella saavutettavat hyödyt tulevat laajaan tietoisuuteen sekä yrityksissä että yhteiskunnassa. Olemme osaltamme auttamassa tilintarkastajien ammattikuntaa menestymään sekä tuottamaan lisäarvoa elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle, eli luottamusta rakentamassa. ■

Tilintarkastajien ennaltaehkäisevää, ohjaavaa ja korjaavaa roolia pidetään tärkeänä.

ST-AKATEMIA

Kehitämme ST-Akatemiassa asiakaskokemusta jatkuvasti, oli kyse sitten asiakaspalvelusta, myynnistä, markkinoinnista, palveluiden ja tuotteiden sisällöistä tai niiden käytettävyydestä.

Vaikka digitaalisuus ja toimivat sähköiset palvelut ovat tämän päivän must, me uskomme ennen kaikkea ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Kehitämme tuotteita ja palveluitamme keskustelemalla asiakkaidemme kanssa. Juuri nyt pinnalla ovat muuttuvat osaamistarpeet, digitaalisuus ja tietenkin se tärkein, luotettava taloudellinen raportointi.

Osaamisen ytimessä

Elämme aikaa, jossa teknologian kehitys ja sen tuomat mahdollisuudet myllertävät taloushallinnon kenttää ja nostavat esiin uudenlaisia osaamistarpeita. Meille osaamisen kehittäjänä on tärkeää tunnistaa pienimmätkin muutokset työelämän tarpeissa ja olla vahvasti mukana tukemassa alan kehitystä. Koulutussuunnittelijamme **Tuija Niemeläinen** käy jatkuvasti vuoropuhelua talouden ammattilaisten kanssa. Mikä mietityttää tällä hetkellä eniten, Tuija?

- Keskustelemme paljon digimurroksesta ja ennen muuta osaamisen murroksesta. Perinteisten kirjanpidon, verotuksen tai tilinpäätöstä käsittelevien koulutusten lisäksi tarvetta on yhä enenevässä määrin uudenlaisille teemoille, kuten data-analyyseille tai vaikkapa palvelumuotoilulle.

Mitä osaamista juuri sinä tarvitset? Kerro Tuijalle! tuija.niemelainen@suomentilintarkastajat.fi

Digmatka jatkuu

Meillä asiakaskokemuksen tuottavat ensisijaisesti ihmiset, mutta teknologian on tuettava tätä. Olemme muutaman vuoden ajan rakentaneet edellytyksiä parempaan asiakaskokemukseen keskittymällä moniin teknologisiin edistysaskeleihin ja taustaprosessien kuntoon laittamiseen. Ja digimatka jatkuu.

Tänä syksynä digiosaajamme **Susanna Timonen** on tehnyt käytettävyystudkimuksia verkkosivuillamme. Mitä havaintoja olet tehnyt, Susanna?

- On ollut silmiä avaavaa jalkautua jäsenten ja asiakkaiden luokse tekemään käyttäjätestejä. Palautteen perusteella verkkosivustomme käytettävyyttä on hyvällä mallilla.

Pieniä haasteita teettää kuitenkin se, miten pystymme tarjoamaan kaiken tiedon selkeässä paketissa eri käyttäjäryhmille: yhdistyksen jäsenille, talousalan ammattilaisille ja alasta kiinnostuneille. Käyttäjäkokeemus on meille tärkeä asia, joten kehittäminen jatkuu.

Miten sinun mielestäsi voisimme kehittää verkkopalveluitamme? Kerro Susannalle! susanna.timonen@suomentilintarkastajat.fi

TALOUDEN AMMATTILAISILLE ratkaisuja huomisen osaamistarpeisiin

- Autamme talouden ammattilaisia kehittymään tehtävissään ja ennakoimaan työssään tarvittavaa tulevaisuuden osaamista, sanoo Tuija Niemeläinen.

Tietoa taloudellisesta raportoinnista

Organisaatiostamme ja verkostoistamme löytyy valtavasti tietoa ja osaamista taloudellisesta raportoinnista. Koulutusten ja julkaisujen rinnalla jaamme ajankohtaista tietoa maksutomien verkkosisältöjen muodossa. Näin voimme kasvattaa talouden ammattilaisten tietä-

mystä taloudellisesta raportoinnista, tuottaa lisäarvoa heidän työhönsä ja edistää samalla luotettavaa taloudellista raportointia. Markkinoinnin moniosaajamme **Tiina Siikasaari** varmistaa digimarkkinoinnin laajalla keinovalikoimalla, että löydät palvelumme vaivatta. Hän huolehtii, että erilaiset artikkelit ja muut hyödylliset sisällöt ovat helposti saatavillasi. Mistä sisällöt löytyvät helpoiten, Tiina?

- Uusimmat sisällöt julkaistaan ensimmäisenä suomentilintarkastajat.fi-sivuston Näköaloja-osuudessa. Nopeasti ne jaetaan myös LinkedIniin ja Twitteriin. Seuraamalla somen feedejä pysyt ajan tasalla. Jaamme tiedon pian tämän jälkeen myös sähköisissä uutiskirjeissä.

Mistä talouden aiheista sinä toivoisit lisää tietoa? Kerro Tiinalle! tiina.siikasaari@suomentilintarkastajat.fi ■

Kuva Getty Images

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

**Laki tuo uusia velvoitteita
tilintarkastajalle. Mitä edellyttää
velvollisuus tuntea, tunnistaa ja
todentaa tilintarkastusasiakas?
Miten asiakkaan toiminnan
jatkuva seuranta käytännössä
järjestetään?**

Risto Ruuska

asavallan presidentti vahvisti kesäkuun lopulla lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, lain rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräät niihin liittyvät lait. Lainsäädännöllä pannaan täytäntöön ns. EU:n neljäs rahanpesudirektiivi ja maksajan tiedot -asetus. Lainsäädäntö tuli pääosin voimaan 3.7.2017.

Samalla kumottiin vuoden 2008 laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä.

Riskiperusteinen lähestymistapa

Uuden lainsäädännön tavoitteena on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen lisäksi torjua aiempaa tehokkaammin harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Rahanpesulain tavoitteiden saavuttamiseksi myös tilintarkastajalle on laissa uusia velvoitteita. Rahanpesulakia sovelletaan tilintarkastajaan kuitenkin vain hänen suorittaessaan lakisäateistä tilintarkastusta.

Tilintarkastajan on 31.12.2017 mennessä laadittava riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi. Riskiarvio on osa tilintarkastajan sisäistä riskienhallintaa. Laissa ei ole asetettu varsinaisia sisällöllisiä vaatimuksia riskiarviolle vaan tilintarkastaja voi itse päättää riskiarvion laadintamene-
telmästä ja muodosta. Riskiarviossa on otettava huomioon tilintarkastajan toiminnan luonne, koko ja laajuus.

Rahanpesulaki ei sisällä määräyksiä siitä, kuinka asiakassuhteen seuranta tapahtuu.

Riskiärvion muoto ja laajuus tulee suhteuttaa siihen, missä määrin tilintarkastajan toimintaan, palveluihin tai asiakassuhteisiin liittyy rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä.

Asiakkaan tunteminen, tunnistaminen ja todentaminen

Rahanpesun estämissäännökset edellyttävät tilintarkastajalta riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvaa velvollisuutta tuntea, tunnistaa ja todentaa asiakkaansa. Tuntemisvelvollisuutta täyttääessään tilintarkastaja voi ottaa huomioon kuhunkin asiakkaaseen, sen liiketoimintaan, toimintotapoihin sekä maantieteelliseen sijaintiin liittyvät riskitekijät kuin myös asiakkaan kanssa sovittavan tilintarkastustoimeksiannon ehdot.

Tuntemiseen ja tunnistamiseen liittyvien toimenpiteiden laajuus riippuu siitä, mihin tuntemisen tasoon asiakas riskiarvioinnin perusteella määritellään. Asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan.

Tuntemisen tasot voidaan jakaa kolmeen: yksinkertaistettu, tavallinen ja tehostettu asiakkaan tunteminen. Tason valinta tehdään tapauskohtaisesti tilintarkastajan riskiärvion perusteella. Jaottelu mahdollistaa yksinkertaisen menettelyn vähäisen riskin tilanteissa. Toisaalta arvio korkeammasta riskistä voi johtaa tehostettuun asiakkaan tunnistamis- ja tuntemisvelvollisuuteen.

Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen

Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jossa rikollisesta tai muutoin laitomasta alkuperästä olevat varat pyritään kierrättämään laillisen maksujärjestelmän läpi varojen tosiasiallisen luonteen, alkuperän tai omistajien peittämiseksi.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan laillista tai laitonta alkuperää olevien varojen hankkimista tai keräämistä terroristiseen tarkoitukseen.

Jos asiakkaan tuntemiseen liittyviä toimia ei saada tyydyttävästi toteutettua, ei asiakassuhdetta tule perustaa. Jos asiakas ei asiakassuhteen aikana anna tarvittavia tietoja, tulee asiakassuhdetta jatkaa vain perustellusti.

Tunnistamisvelvollisuus koskee oikeus- ja luonnollisia henkilöitä

Asiakkaan tunnistaminen tarkoittaa tiettyjen yksilöintitietojen pyytämistä tunnistamisen kohteena olevasta asiakkaasta, jotta voidaan todeta kuka tämä yhtiö/ muu yhteisö (tai asiakkaana oleva luonnollinen henkilö) on (esim. nimi ja Y-tunnus/ henkilötunnus) Henkilöllisyyden todentaminen tarkoittaa sen varmistamista, että tunnistamisen perusteella saadut tiedot ovat oikeita ja koskevat nimenomaan tätä henkilöä (henkilö on se kuka väittää olevansa).

Tunnistamis- ja todentamisvelvollisuus ulottuu sekä oikeushenkilöasiakkaisiin että luonnollisiin henkilöasiakkaisiin. Asiakkaan ollessa osakeyhtiö tai muu oikeushenkilö se tunnistetaan ja todennetaan ajantasaisella otteella kaupparekisteristä, yhdistysrekisteristä, säätörekisteristä tai vastaavasta ulkomaisesta yhtiörekisteristä. Luonnollisen henkilön tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen tapahtuu hankkimalla henkilöllisyyden tunnistamistietoja ja varmentamalla niiden oikeellisuus henkilöllisyyden todentamisasiakirjasta (esim. passi tai ajokortti).

Myös oikeushenkilön edustajat ja tosiasialliset edunsaajat on tunnistettava ja näiden henkilöllisyys todennettava.

Oikeushenkilön edustajan tai tosiasiallisen edustajan ollessa poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, ko. henkilöön liittyy aina tehostettu tuntemisvelvollisuus. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön määritelmä on melko laaja (laki rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä 1 luku 4 §). Tilintarkastajan on säilytettävä asiakkaan tuntemista koskevat tiedot luotettavalla tavalla. Tietoja on säilytettävä viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä.

Asiakassuhteen jatkuva seuranta

Uusi rahanpesulaki velvoittaa tilintarkastajan järjestämään riskiperusteisesti jatkuvan seurannan asiakkaan toiminnasta. Toisin kuin asiakkaan tuntemismenettelystä, rahanpesulaki ei sisällä määräyksiä siitä, kuinka asiakassuhteen seuranta tapahtuu. Lakisääteistä tilintarkastusta tekevältä tilintarkastajalta ei edellytetä erityisiä tilintarkastustoimenpiteitä tätä varten vaan käytännössä

asiakassuhteen seuranta tarkoittaa tilintarkastuksen tekemistä hyvän tilintarkastustavan mukaisesti.

Osana asiakassuhteen seurantaa tilintarkastajan on tilintarkastuksessa kiinnitettävä huomiota liiketoimiin, jotka rakenteeltaan, suuruudeltaan, maksutavaltaan tai muutoin menettelyn tai maantieteellisen suuntautumisen osalta poikkeavat tavanomaisesta. Samoin on meneteltävä, jos liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka tilintarkastajalla on asiakkaasta. Tarvittaessa liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on pyrittävä selvittämään.

Edellä kuvatut liiketoimet voivat mahdollisesti tulla ilmi normaalia lakisääteistä tilintarkastusta suoritettaessa. Tilintarkastajalta ei toisaalta edellytetä erityisiä erillisiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemiseksi tai selvittämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä osana normaalia lakisääteistä tilintarkastusta.

Epäilystä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle

Tilintarkastajan on viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. Ilmoitus tulee tehdä, jos tilintarkastajalle tulee asiakassuhdetta seurattessaan havainto, että toiminta ei ole hänen ammatillisen kokemuksensa perusteella tavanomaista eikä perusteltua. Tämä antaa rahanpesulain mukaisesti aiheen epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista.

Ilmoituksen tekeminen edellyttää järjestelmään rekisteröimistä ja sen voi tehdä sähköisesti osoitteessa:

http://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen

Tilintarkastaja ei saa paljastaa tietoa rahanpesuilmoituksen tekemisestä tai ilmoitukseen liittyvästä selvittelystä ilmoituksen kohteelle eikä muullekaan taholle. Ilmaisukielto koskee kaikkia, jotka saaneet tietoa ilmoituksesta.

Ilmoituksen salassapitovelvollisuus ei estä tilintarkastajaa tekemästä hyvän tilintarkastustavan mukaista tilintarkastusta ja siihen kuuluvia tiedusteluja ja muita toimenpiteitä. Ilmoitus ei myöskään estä paljastamasta tietoa tilintarkastusyhteisön sisällä sellaisille henkilöille, joiden työtehtäviin tiedon käsittely kuuluu. Ilmaisukieltoon on lakisääteisiä poikkeuksia. Tilintarkastajan kannalta keskeisin poikkeus on se, että ilmoitusvelvollinen

voi luovuttaa tietyin edellytyksin tietoja toiselle ilmoitusvelvolliselle, joka on osallisena ilmoitukseen liittyvässä liiketoimessa.

Sanktiot lain velvoitteiden laiminlyönnistä

Hallinnolliset seuraamukset rahanpesulaissa asetettujen velvoitteiden rikkomisesta voi määrätä toimivaltainen valvontaviranomainen, tilintarkastajalle siis tilintarkastusvalvonta. Rikemaksu voidaan määrätä sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo rahanpesulain keskeisiä velvoitteita kuten asiakkaan tuntemis- ja tunnistamisvelvollisuuden tai rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien yksilöinnin ja arvioinnin. Maksun määrä on oikeushenkilölle 5 000–100 000 euroa ja luonnolliselle henkilölle 500–10 000 euroa.

Seuraamusmaksu voidaan määrätä sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti tai järjestelmällisesti laiminlyö tai rikkoo rahanpesulain keskeisten velvoitteiden noudattamisen. Maksun määrä on tilintarkastajalle kaksi kertaa suurempi kuin teolla tai laiminlyönnillä saavutettu hyöty, jos se on määritettävissä, tai 1 000 000 euroa (suurempi niistä).

Julkisen varoituksen voi saada, jos rikkoo muita rahanpesulain säännöksiä tai määräyksiä kuin sellaisia, joiden rikkomisesta seuraa rikemaksu tai seuraamusmaksu. Rikosoikeudellinen vastuu voi soveltua, jos tilintarkastaja laiminlyö tai rikkoo rahanpesulain säännöksiä siten, että hän samalla syyllistyy itse rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen taikka muuhun rikokseen.

Ohjeistusta tilintarkastajille

Suomen Tilintarkastajat ry valmistelee jäsenilleen ohjeistusta siitä, mitä toimenpiteitä rahanpesun ja terrorismin torjumisesta annettu lainsäädäntö käytännössä edellyttää tilintarkastajalta hänen suorittaessaan lakisääteistä tilintarkastusta. ■

Risto Ruuska
OTK, KTM

Risto Ruuska toimii johtavana asiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

Kuva: iStockphoto

VAPAAEHTOINEN TILINTARKASTUS SUOMESSA

K

im Ittosen, Henrik Höglundin ja Dennis Sunvikin (2017) tekemässä selvityksessä tarkasteltiin vapaa-

ehtoista tilintarkastusta tilintarkastusvelvollisuudesta vapautetuissa suomalaisissa yhtiöissä.

Vapaaehtoinen tilintarkastus

Tilintarkastuslain 2 luvun 2§ 2 momentti vapauttaa yhteisön tilintarkastusvelvollisuudesta, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- 1) taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa;
- 2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa; tai
- 3) palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä.

Näiden mikroyrityksiksi luokiteltavien yhteisöjen merkitys kansantaloudelle, esimerkiksi kasvun, työllisyyden ja verotulojen näkökulmasta, on kuitenkin merkittävä.

Tilintarkastusvelvollisuudesta vapauttamisella lainsäätäjä on halunnut vähentää pienimpien yhteisöjen pakollisia kustannusrasitteita (HE 194/2006) ja siirtää päätös tilintarkastajan valinnasta yrittäjälle. Tilintarkastuksen on

tutkimuksissa havaittu parantavan tilinpäätösten laatua ja lisäävän sidosryhmien luottamusta yrityksen taloudelliseen informaatioon.

Kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon lainmukaisuus ja luotettavuus ovatkin osoittautuneet merkittäviksi tekijöiksi esimerkiksi ulkopuolisen rahoituksen hankinnassa. Myös kansantalouden näkökulmasta olisi tilintarkastajalla merkittävä rooli mikroyritysten lainmukaisen toiminnan varmentamisessa.

Selvitys tilintarkastusvelvollisuuden rajat alittavista osakeyhtiöistä

Ittosen, Höglundin ja Sundvikin selvityksen tarkoituksena oli tarkastella vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuutta niissä osakeyhtiöissä, jotka ovat TTL 2:2 perusteella vapautettuja tilintarkastuksesta. Rajoina jouduttiin käyttämään liikevaihtoa ja tasetta, koska henkilöstön lukumäärää ei voitu julkisista lähteistä luotettavasti selvittää. Kuitenkin havaittiin, että pelkästään liikevaihdon ja taseen perusteella lähes kaikki yritykset määrittävät tilintarkastusvelvollisiin tai vapautettuihin, joten henkilöstön määrä ei käytännössä monessakaan tapauksessa voisi vaikuttaa tähän luokitteluun.

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuus mikroyrityksissä on laskenut, mutta tilintarkastus vaikuttaa edelleen olevan merkittävä ulkopuolisten sidosryhmien luottamuksen lisääjä, ilmenee tuoreesta selvityksestä.

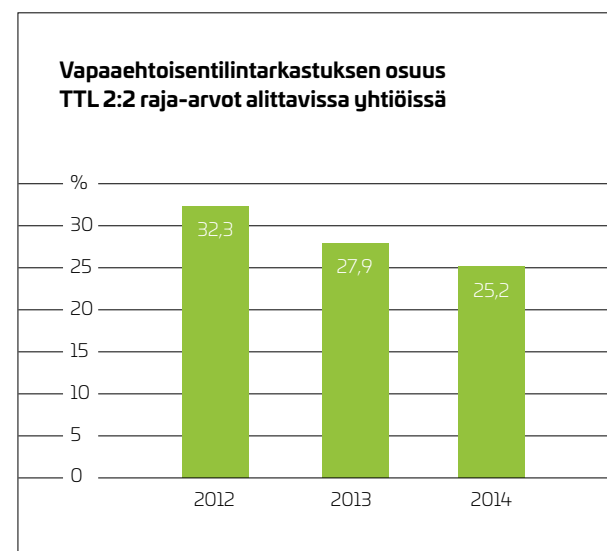
Kim Ittonen

Selvityksessä merkittävä joukko yhteisöjä oli jättänyt tarkastuksen suorittamatta ilman lakisääteistä oikeutta vapautukseen tilintarkastusvelvollisuudesta.

Selvityksen perusjoukkona käytettiin kaikkia aktiivisia osakeyhtiöitä jotka ovat toimittaneet veroilmoituksen (6B-lomake) vuosina 2012–2014. Esimerkiksi vuoden 2014 tilinpäätöstiedot löytyivät noin 170 000 osakeyhtiöltä ja näistä noin 42 000 yhtiötä oli taseen ja liikevaihdon perusteella vapautettuja tilintarkastusvelvollisuudesta.

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen laajuus

Veroilmoituksen (6B-lomake) yhteydessä on yhteisön ilmoitettava, onko tilintarkastaja valittu. Selvityksen perusteella noin 25 % tilintarkastusvelvollisuuden rajat alittavista aktiivisista yhtiöistä valitsi tilintarkastajan vapaaehtoisesti vuonna 2014 (Kuva 1). Suuntaus on ollut laskeva, sillä vuonna 2012 (vuonna 2013) tilintarkastajan valitsi vapaaehtoisesti 32 % (28 %).

Kuva 1.
Vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuus
(Ittonen, Höglund ja Sundvik 2017)

Huolestuttavaa on kuitenkin se, että selvityksessä havaittiin merkittävä joukko raja-arvot ylittäviä yhteisöjä jotka, ilman ilmeistä lakisääteistä oikeutta vapautukseen tilintarkastusvelvollisuudesta, olivat ilmoittaneet jättäneensä tilintarkastuksen suorittamatta. Tämä voi olla tahatonta tai tahallista, johtua joko johdon tietämättömyydestä tai valvonnan puutteen suomasta mahdollisuudesta. Koska henkilöstön määrää ei selvityksessä ollut käytettä-

vissä, ei tämän joukon suuruutta ei voitu aivan täsmällisesti määrittää.

Aineistomme perusteella noin 3 000 yhtiötä oli veroilmoituksessa ilmoittanut jättäneensä tilintarkastajan valitsematta tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n perusteella, vaikka sekä liikevaihto että tase ylittivät TTL:n raja-arvot, eli tilintarkastaja olisi lain mukaan valittava. Näiden lisäksi havaittiin noin 30 000 yritystä, jotka olivat jättäneet tilintarkastajan valitsematta, mutta selvityksessä ei voitu varmistaa heidän oikeuttaan vapautua tilintarkastusvelvollisuudesta koska tilinpäätöstä ei ole toimitettu kaupparekisteriin.

Tämän havainnon perusteella vaikuttaa siltä, että TTL 2:2 raja-arvoja ei tehokkaasti voida valvoa ja tilintarkastajan jättää valitsematta huomattava määrä yrityksiä, joilla ei ole siihen oikeutta. Raja-arvoja asetettaessa tulisi lain säätäjän kiinnittää huomiota siihen, että kriteerit määritettäisiin sellaisiksi, että niitä voidaan valvoa. Jos esimerkiksi henkilöstön määrästä ei tilinpäätöksessä raportoida, on sen perusteella tehtävän luokittelun valvonta vaikeaa, tehotonta tai jopa mahdotonta.

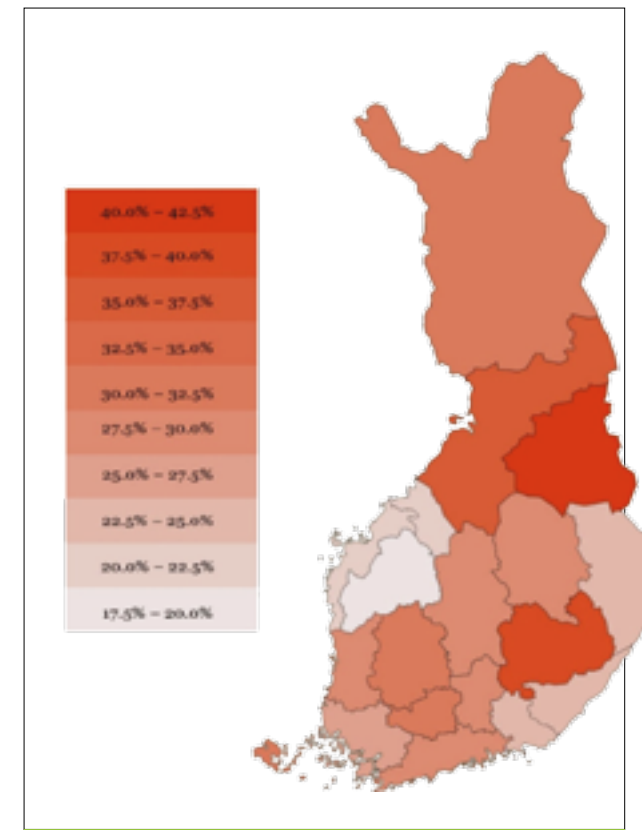
Maakunnissa Kainuussa eniten vapaaehtoista tilintarkastusta

Selvityksessä tarkasteltiin myös vapaaehtoista tilintarkastajan valintaa eri maakunnissa. Tässä tarkastelussa havaittiin erittäin merkittäviä maakunnallisia eroja (Kuva 2). Vuosina 2012–2014 oli vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuus (raja-arvot alittavissa yhteisöissä) koko maassa keskimäärin noin 28 %. Kainuussa huomattavasti suurempi osa, yli 40 % vapautetuista yhteisöistä, valitsi tilintarkastajan vapaaehtoisesti.

Myös Etelä-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla olivat vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuudet korkeat, molemmissa lähes 40 % (38 % ja 37 %). Vastaavasti Etelä-Pohjanmaalla tilintarkastajan valitsi vapaaehtoisesti vain noin 19 % yhteisöistä. Myös naapurimaakunnissa Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla olivat luvut matalia, 20 % ja 21 %. Kolmessa suurimmassa maakunnassa, Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa oli vapaaehtoisen tilintarkastuksen osuus 28 %, 30 % ja 26 %.

Yrityksen koko ja velka vaikuttavat tilintarkastajan valintaan

Selvityksessä tarkasteltiin lopuksi vapaaehtoiseen tilintarkastukseen vaikuttavia tekijöitä Ojalan ym. (2016) tutkimuksessa käytetyn mallin mukaisesti. Analyysissä havaittiin, että yrityksen suurempi koko ja korkeampi vel-

Kuva 2.
Vapaaehtoinen tilintarkastus eri maakunnissa
(Ittonen, Höglund ja Sundvik, 2017)

kojen suhteellinen määrä (sekä osto- ja myynti) lisäisivät merkittävästi tilintarkastajan valintaa. Myös liikevaihdon kasvun ja toisaalta edellisen vuoden negatiivinen oma pääoma lisäisivät tilintarkastajan valintaa tilintarkastusvelvollisuudesta vapautetuissa yhtiöissä.

Nämä tulokset vahvistavat aiempia havaintoja, että etenkin suuremmat mikroyritykset kokevat tilintarkastuksen hyödylliseksi. Vastaavalla tavalla myös yritykset, joiden toiminnassa ulkopuolisten sidosryhmien luottamus on tärkeää, velkojen tai lisärahoituksen hankinnan vuoksi, valitsevat useammin tilintarkastajan varmentamaan kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon lainmukaisuuden. ■

Kim Ittonen toimii Tilintarkastuksen
tutkijatohtorina Hankenilla

TILINTARKASTAJAN OSAKESIJOTUKSET JA ESTEELLISYYS

Riippumattomuus on tilintarkastuksen kulmakivi. Esteellinen ei ole riippumaton. Tilintarkastuslain (4 luku 7 § 1 momentti 4 kohta) mukaan tilintarkastaja ei ole riippumaton ainakaan, jos ”tilintarkastajalla on välitön tai välillinen omistus- tai muu oikeus osakkeeseen tai osuuteen voittoa tavoittelevassa yhteisössä”.

Mihin lain sanamuodon mukainen tulkinta johtaa?

Ensi näkemältä säännös vaikuttaa aivan järkevältä. Mutta vain meille, jotka tiedämme, mitä on ollut tarkoitus säätää. Lain sanamuodon mukainen tulkinta nimittäin johtaa absurdiin tulokseen. Miksi? Siksi, että pykälässä on unohtunut kytkeä esteellisyysperuste siihen kyseiseen yhteisöön, jonka tilintarkastuksesta on kyse.

Pykälän sanamuodon mukaan tilintarkastaja ei ole riippumaton, jos hänellä on osakeomistus missä tahansa voittoa tavoittelevassa yhteisössä. Pykälässä ei ole mainittu sitä seikkaa, että tilintarkastaja on esteellinen tilintarkastamaan sellaista voittoa tavoittelevaa yhtiötä, jonka osakkeita hän omistaa.

Merkittävän moni vaikuttaa olevan esteellinen

Todennäköisesti tilintarkastajienkin joukossa lienee ihan merkittävä määrä niitä, jotka omistavat jonkin voittoa

Tulkittaessa riippumattomuutta tilintarkastuslain sanamuodon mukaisesti tekee osakeomistus missä tahansa voittoa tavoittelevassa yhteisössä tilintarkastajasta esteellisen.

Risto Ruuska

tavoittelevan yhtiön osakkeita. Esimerkiksi yksikään pörssiyhtiön osakkeita omistava tilintarkastaja ei tilintarkastuslain mukaan ole riippumaton.

Jos ostat, älä unohda

Samassa pykälässä on säädetty myös siitä, mitä tilintarkastajan tulee tehdä osakkeita hankittuaan. Jos tilintarkastaja toimeksiannon vastaanottamisen jälkeen saa omistusoikeuden osakkeeseen, hänen on ”luovuttava oikeudesta tai toimeksiannosta kohtuullisen ajan kuluessa siitä, kun hän sai tiedon saannostaan ja hänellä oli oikeus luopua siitä. Jos tilintarkastaja ei luovu oikeudestaan kohtuullisessa ajassa, hänen on luovuttava toimeksiannosta”.

Eli saatuaan itseltään tietää, että tuli ostaneeksi osakkeita, tilintarkastajan pitää joko luopua osakkeista tai toimeksiannosta kohtuullisen ajan kuluessa. Osta ja unohda ei siis näyttäisi sopivan tilintarkastajan sijoitusstrategiaksi. ■

Risto Ruuska
OTK, KTM

Risto Ruuska toimii johtavana asiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

Kulisseissa

Tilintarkastaja tuli taloon

Syksyllä 2017 mietimme, miten kertoisimme tilintarkastuksesta mahdollisimman helppotajuisesti. Taustalla piili huoli siitä, ettei tilintarkastuksen tavoite tai merkitys kovin hyvin hahmotu edes kaikille talousasioiden parissa työskenteleville, saati sitten opiskelijoille tai suurelle yleisölle. Haimme kiteytyjä vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Miksi tilintarkastusta tehdään ja kuka siitä hyötyy?
- Miten tilintarkastajaksi pääsee ja mitä tilintarkastaja tekee?
- Miten tilintarkastaja koulutautuu ja miten tilintarkastusta valvotaan?

Päädyimme toteutukseen piirrosvideon muodossa ja kumppaniksemme löysimme Tussitaikurit – tarkemmin ottaen Merin ja Karrin. Tussitaikureiden filosofia puhutteli meitä heti:

”On helppo kirjoittaa asiasta 20 sivua tekstiä, mutta yritäpä tiivistää sama asia muutamaan kuvaan. Jokainen askel kirkastaa ajatusta ja vie lähemmäs helppotajuista ja ymmärrettävää ilmaisua.”

Allekirjoitimme tämän väittämän pian. Meri ja Karri haastoivat meitä positiivisessa hengessä ja pikkuhiljaa sanomamme sai yhä terävämmän muodon. Syvällisestä substanssista ja ammattijargonista oli pakko luopua.

”Stereotyyppisesti tilintarkastus voi näyttäytyä aika tylsänä hommana. Piirrosvideolla kivaan tekstiin saadaan huumoria. Piirtävän käden seuraaminen saa katsomaan videota ja samalla viestikin menee paremmin perille.”

– Karri Lehtonen, Tussitaikurit

Projekti eteni ripeästi ja yhteistyö Merin ja Karrin kanssa oli antoisaa. Piirtävä käsi osoitautui toimivaksi ja koukuttavaksi ratkaisuksi ja syyskuun alussa projekti oli valmis. Tilintarkastaja tuli taloon -videosta tuli tiivis ja hauska ja saimme ydinviestimme esiin helposti omaksuttavalla tavalla.

”Työryhmä oli innokas ja ideoihin uskallettiin tarttua rohkeasti. Saimme faktoja ja ideoita oman työmmme pohjaksi. Kaiken kaikkiaan erittäin onnistunut proggis ja mainio lopputulos. Kiitos, että saimme tulla kurkistamaan teidän maailmaanne!”

– Meri Kailanto ja Karri Lehtonen, Tussitaikurit

Tutustu videoon verkkosivuillamme:
suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-tilintarkastus-on

Minttu Sallinen
FM, KTM

Minttu Sallinen toimii viestintä- ja sisältöpäällikkönä Suomen Tilintarkastajat ry:ssä

P.S. Videota saa jakaa vapaasti eteenpäin ja hyödyntää myös omilla verkkosivuilla.

Miten tilintarkastajan tulisi reagoida, jos säätiön toimintakertomuksessa ei kuvata, miten se on toteuttanut toimintansa tarkoitusta?

Mikko Reinikainen ja Samuli Perälä

RAPORTOINTI SÄÄTIÖN TARKOITUKSEN TOTEUTTAMISESTA

Voimassa olevan, 1.12.2015 voimaan tulleen säätiölain aikana on Patentti- ja rekisterihallituksen säätiövalvonnassa ("Säätiövalvonnassa") kiinnitetty huomiota säätiöiden tarkoituksen toteuttamiseen. Säätiön toimintakertomuksessa on muun ohessa kuvattava miten säätiö on toiminut tarkoituksensa toteuttamiseksi.

Säätiön tarkoitus – säätiöiden sääntelyn keskeinen käsite

Nykyinen säätiölaki (487/2015) on selkeyttänyt ja täsmentänyt säätiöiden sääntelyä myös säätiön tarkoituksen ja sen toteuttamisen osalta. Kuten ennenkin, säätiö voidaan perustaa vain hyödylliseen tarkoitukseen, joka ilmaistaan säätiön säännöissä. Säännöissä on myös oltava määräyksiä säätiön tarkoituksen toteuttamisen tavoista eli toimintamuodoista.

Toisin kuin aiemmin, liiketoimintaa ei nykyisessä laissa kielletä säätiöiltä, vaikka säätiön tarkoituksena liiketoiminnan harjoittaminen ei voikaan olla. Välittömästi toimintamuotoihin liittyvää liiketoimintaa säätiö voi lain mukaan harjoittaa, jollei tätä ole säännöissä rajoitettu. Muuta liiketoimintaa toiminnan rahoittamiseksi säätiö voi harjoittaa, jos säännöt sen sallivat.

Säätiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoituksen toteutumista ja säätiön etua. Säätiön tarkoitusta voidaan oikeuskirjallisuudessa vakiintuneen kannan mukaan toteuttaa kattavasti tai vain jotakin osaa siitä.

Painotus voi vaihdella sääntöjen sallimissa rajoissa. Johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuden mukaista lisäksi on, että säätiön toiminta organisoidaan siten, että säätiö voi tosiasiallisesti ja tehokkaasti toteuttaa tarkoitustaan.

Säätiön on kerrottava tarkoituksensa toteuttamisesta

Säätiölain 5 luvun 2 §:n mukaan säätiön toimintakertomuksessa on muun ohessa kuvattava, miten säätiö on toiminut tarkoituksensa toteuttamiseksi. Vaikka säännös vaikuttaa selkeältä, on yllättävää, kuinka monet uuden säätiölain voimaantuloa seuraavan vuoden (eli vuoden 2016) valvonta-asioista koskivat juuri tätä.

Säätiövalvonta on kotisivuillaan (prh.fi/fi/saatiorekisteri/valvonta/saatiovalvontaratkaisut/valvonta-asiat_2016.html) linjannut:

"Säätiön on joka vuosi toteutettava tarkoitustaan jollakin säännöissä mainitulla tavalla ja raportoitava tästä toimintakertomuksessa. Jos tarkoitusta ei toteuteta, säätiön on toimintakertomuksessaan hyvä selvittää asiaa tarkemmin."

Säätiövalvonta lähetti selvityspyynnön, jos tarkoituksen toteuttaminen ei vuonna 2016 ilmennyt säätiön toimintakertomuksesta. Samoin meneteltiin, jos säätiön vuosiselvityksestä kävi ilmi, että toimintaa ei ollut harjoitettu. Säätiöt, jotka eivät esittäneet hyväksyttävää perustetta sille, ettei toimikaudella toteutettu tarkoitusta, veloitettiin laatimaan tarkoituksen toteuttamissuunnitelma seuraavalle tilikaudelle. Toteuttamissuunnitelmasta

Lisää aiheesta

suomentilintarkastajat.fi/nakoaloja

ei säätiölaissa ole säännöksiä, mutta sellaisen edellyttämisen kuulune selvästi Säätiövalvonnan toimivaltaan.

Säätiön tarkoitus tilintarkastajan näkökulmasta

Säätiön tilintarkastukseen sovelletaan tilintarkastuslain (1141/2015) yleisten säännösten lisäksi säätiölaissa olevia erityissäännöksiä.

1. Säätiölain mukaan säätiön tilintarkastuskertomuksessa on oltava lausunto siitä, onko
 - a. säätiön tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annettu säätiön toiminnasta tilikaudella tiedot, jotka ovat olennaisia säätiön tarkoitusta ja toimintamuotoja koskevien sääntömääräysten noudattamisen arvioimiseksi ja
 - b. säätiön ja sen tytäryhteisön ja -säätiön suorittamia palkkioita ja korvauksia pidettävä tavanomaisina.
2. Tilintarkastuskertomuksessa on lisäksi todettava, onko tilintarkastaja tilintarkastuksen yhteydessä saamiensa tietojen perusteella havainnut olennaisia virheellisyksiä toimintakertomuksessa, sekä ilmoitettava näiden virheellisyyskysien luonteesta.

Edellinen on sinänsä suhteellisen selkeä määräys. Jälkimmäisen osalta mietittäväksi jää, onko säätiölaissa oleva vaatimus kuvata toimintakertomuksessa säätiön tarkoitusta toteuttanutta toimintaa sellainen sovellettava säännös, jonka laiminlyönnistä olisi lausuttava tilintarkastuskertomuksessa. Olisimme itse tätä mieltä.

Säätiö jättää toteuttamatta tarkoitustaan – miten reagoida?

Käytännössäkin on jouduttu pohtimaan kuinka tilintarkastajan tulisi reagoida, jos säätiö on kokonaan jättänyt

toteuttamatta tarkoitustaan, mutta kertoo siitä avoimesti toimintakertomuksessaan. Jos kyseessä olisi samalla säätiölain rikkominen tai vahingon aiheuttaminen säätiölakia rikkomalla, olisi tilintarkastajalla aihetta lausua asiasta tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n mukaan. Jos tilanne ei olisi niin vakava, olisiko kyseessä kuitenkin raportoitava seikka, kuten tässä esimerkissä?

Apurahasäätiön omistamassa kiinteistössä on kallis remontti, jonka aikana vuokratuloa ei saada vuokralaisten evakoinnin vuoksi. Säätiö jättää tilikauden aikana apurahat jakamatta, vaikka se olisi sen ainoa säännöissä määrätty toimintamuoto.

Tiedossamme ei ole vakiintunutta tulkintaa siitä, riittäisikö tästä tilintarkastuspöytäkirja vai pitäisikö asiasta lausua tilintarkastuskertomuksessa. ■

Samuli Perälä
KHT

Samuli Perälä, PwC, on erikoistunut säätiöiden ja yhdistysten kirjanpidon, valvonnan ja hallinnon erityispiirteisiin.

Mikko Reinikainen
VT, KTM

Mikko Reinikainen, PwC, on yhtiöoikeudesta vastaava partneri.

Tekesin rahoituksen käytön valvontaan liittyvät tarkastukset edellyttävät erityistä paneutumista rahoituspäätöksen yleisiin ehtoihin ja ohjeistukseen.

Teemu Suoniemi

TEKES- RAHOITUKSEN VALVONTA

huomiota rahoituspäätösten yleisiin ehtoihin

Kuva Getty Images

Tänä vuonna 100-vuotiaasta itsenäisyytään juhliva Suomen valtio tukee yritysten toimintaa monin tavoin. Innovaatorahoituskuskeskus Tekes on yksi näitä tukia välittävä organisaatio. Tekesin kautta rahoitusta voivat saada start-up-yritykset, pk-yritykset, suuryritykset, tutkimusorganisaatiot sekä julkinen sektori.

Kustannustilityksen tarkastus prosessina

Tarkastelen tässä kirjoituksessa erityisesti yrityksille suunnattujen rahoitusmuotojen kustannustilitysten tarkastusta, jonka suorittavat tilintarkastajat. Tekesin rahoituksen käyttöä valvotaan tarkastamalla kustannustilityksiä sekä Tekesin suorittamalla jälkitarkastuksella, josta vastaavat joko tilintarkastajat tai Tekesin oma henkilökunta.

Rahoituksen saaaja, yritys, asiakas, ilmoittaa Tekesille projektipäätöksen saatuaan Rahoituspäätöksen hyväksy-

misilmoitus-lomakkeella hyväksyvänsä rahoituksen ehdot sekä vahvistavansa, että tarvittaessa tilintarkastajaa on informoitu projektipäätöksestä.

Usein toimimme myös rahoitusta saavan yrityksen tilintarkastajina, jolloin saamme kirjanpidon perusteella tiedon projektista vuositilintarkastusten yhteydessä, jos Tekes on suorittanut maksuja yhtiölle projektiin liittyen.

Kustannustilityksen sujuvan tarkastuksen edellytyksenä on se, että rahoituksen saaaja on noudattanut Tekesin projektista tekemää rahoituspäätöstä sekä siihen liittyviä yleisiä ehtoja. Eri rahoitusmuotojen yleiset ehdot ovat nykyisin helposti löydettävissä Tekesin internetsivuilta.

Projektin talouden seuranta

Kun tilintarkastaja saa tiedon yrityksen Tekes-projektista, tulisi asiakkaan kanssa käydä läpi projektin kustannusseurannan periaatteet sekä projektia koskevat yleisten ehtojen

määräykset. Tämä tapahtuu helposti tilintarkastusten yhteydessä tai erillisessä tapaamisessa, jossa keskustellaan yrityksen edustajan kanssa, miten projektin taloutta seurataan. Samassa yhteydessä on hyvä käydä yhdessä läpi tilintarkastajan raporttimalli, joka myös on saatavilla Tekesin internetsivuilta.

Raporttimallista käy osin ilmi, mitä tietoja tilintarkastaja tulee tarvitsemaan tarkastuksen suorittamisessa sekä osuudet, joihin yrityksen tulee laatia kuvaus kustannusseurannan sekä palkkalaskennan järjestämisestä. Tämä etukäteinen läpikäynti toivottavasti vähentää tarvetta oikaista kustannustilityksiä tarkastusten yhteydessä.

Tekesin rahoituspäätöksessä määritellään kustannusten raportointijaksot, jotka jakautuvat projektin aikaisiin väliraportteihin ja loppuraporttiin. Jaksoja on tyypillisesti vähintään kaksi ja pidempikestoissa projekteissa jopa viisi. Kustannustilityksiä kannattaa pidemmissä projekteissa tarkastaa jo väliraporttien perusteella, jolloin mahdollisesti havaitut virheet voidaan helposti oikaista seuraavien raportointijaksojen tilityksiin. Oikaisut on tehtävä viimeistään loppuraportin kustannustilitykseen.

Toimeksiantokirje ja vahvistusilmoituskirje

Kustannustilityksen tarkastus suoritetaan Kansainvälisen liitännäispalvelustandardin ISRS 4400 Toimeksiannot taloudelliseen informaatioon kohdistuvien erikseen sovitujen toimenpiteiden suorittamisesta mukaisesti. Lisäksi toimeksiannossa huomioidaan Tekesin yleiset ehdot sekä mahdolliset rahoituspäätöksen erityisehdot.

Toimeksiannosta tulee laatia erillinen toimeksiantokirje asiakkaan kanssa tai vaihtoehtoisesti tilintarkastuksen

toimeksiantokirjeeseen voidaan sisällyttää nämäkin palvelut. Vastaavalla tavalla kuin tilinpäätöksen tarkastukseen liittyen, tulisi johdon antaa projektista vahvistusilmoituskirje.

Vahvistusilmoituskirjeessä vakuutetaan ohjeiden noudattaminen ja raportoitavan taloudellisen tiedon oikeellisuus johdon näkökulmasta. Tällaisena vakuutuksena voinee toimia myös Projektin vastuullisen johtajan vakuutus-lomakkeen muodossa annettu vahvistus.

Toimeksianto on luonteeltaan erityistä tarkastusta, koska sitä ohjaavat muut kuin perinteisen lakisääteisen tilintarkastuksen normit. Tarkastuksessa ei voi hyödyntää olennaisuutta vaan kaikki otoksen perusteella tarkastukseen valittavat erät tarkastetaan täysimääräisesti.

Tilitysten tarkastukseen paneuduttava huolella

Tarkastuksessa onnistuminen vaatii mielestäni erityistä paneutumista yleisiin ehtoihin ja muuhun ohjeistukseen. Tarkastus on osin pikkutarkkaa työtä ja dokumentointia, minkä vuoksi siihen kuluu usein odotettua enemmän aikaa.

Työ on vaativaa, minkä tulee näkyä myös osaltaan tilintarkastajan työstään saamassa palkkiossa. Itselleni ei vielä ole tullut vastaan kustannustilitystä, jonka tarkastus olisi vienyt aikaa vähemmän kuin yhden päivän.

Tyypillisesti tarkastukseen kuluu aikaa 2–3 päivää, kun aineisto on selkeää ja hyvin saatavilla.

Tarkastuksessa tarvittava aineisto

Asiakkaalle on tarkoituksenmukaista lähettää hyvissä ajoin aineistopyyntölistasta (ks. infolaatikko), johon on koottu tarkastuksessa yleisimmin tarvittavat dokumentit. Lisäksi on hyvä lähettää viimeisin malli tarkastusraportista.

Infolaatikossa esitetty luettelo ei ole kaikissa tilanteissa tyhjentävä, mutta aineistolla pääsee tarkastuksessa hyvin alkuun. Mikäli asiakkaalla on käytössä sähköinen kirjanpitoympäristö, voidaan osa edellä mainituista tiedoista, kuten esimerkiksi kululaskut, saada helposti tarkastajan käyttöön.

Jos järjestelmätuntemus ei ole hyvä, kuluu tarkastusaikaa aineiston etsimiseen eikä tarkastustyöhön. Onkin kohtuullista, että aineisto on helposti saatavilla ja tarkastajan työ kohdistuu itse tarkastukseen.

Tarkastuksen tavoite ja tarkastustoimenpiteet

Tarkastuksen tavoitteena on varmistaa Tekesin ohjeiden mukaisesti raportoitujen kustannusten perustuminen kirjanpitoon sekä palkkakirjanpitoon. Tavoitteena on myös varmistaa, kustannukset on maksettu. Tuen saaja raportoi kustannukset Tekesin lomakkeilla, jotka ovat saatavilla Tekesin internetsivuilla.

Näitä lomakkeita ovat esimerkiksi Kustannustilityslomake Y3, Palkkaerittelylomake Y4, Vastuullisen johtajan vakuutus Y5. Tarkastus tehdään ohjeiden mukaan joko

osaan aineistoa tai vaihtoehtoisesti tarkastetaan kaikki kustannukset. Yritysten de minimis -avustuksissa tarkastetaan 100 % kustannuksista ja 50 % kustannusten maksuista.

Muissa tukimuodoissa tarkastetaan pääsääntöisesti 30 % kustannuksista ja 15 % kustannusten maksuista. Kustannusten lisäksi tarkastetaan projektikirjanpidon sekä työajanseurannan järjestämistä yrityksen näistä laatimaan kuvaukseen perustuen. Tavoitteena on varmistaa, että projektin kustannukset ovat aukottomasti johdettavissa yrityksen kirjanpitoon.

Lomakkeet, maksulistat ja tiliotteet

Palkoissa tällainen tyypillinen ketju aukottomuuden varmistamisessa olisi: Kustannustilityslomake Y3 – Palkkaerittelylomake Y4 – Tuntikirjanpito – Palkkakortit – Maksulista – Tiliote (– Projektin pääkirja – Pääkirja).

Kustannustilityslomakkeella ilmoitettua kokonaispalkkakustannusta verrataan palkkaerittelylomakkeella ilmoitettuun kokonaissummaan. Palkkaerittelystä valitaan otoksen mukainen määrä kustannuksia tarkastettavaksi jokaiselta kustannustilitysjaksolta ja varmistetaan tämän otoksen osalta, että palkkakorttien palkkatiedot sekä tuntikirjanpidon tunnit vastaavat palkkaerittelylomakkeella esitettyjä tietoja.

Maksulistojen ja tiliotteiden avulla selvitetään, että otoksen mukainen määrä palkkoja on asianmukaisesti maksettu. Palkkakustannukset voidaan kirjata projektin pääkirjalle, mutta se ei ole välttämätöntä, koska palkkakustannus projektille johdetaan työajanseurannan ja palkkakirjanpidon perusteella ja toteamalla, että palkat on maksettu.

Yleisenä tarkastustoimenpiteenä tulisi varmistaa, että palkkakustannukset on kirjattu yhtiön pääkirjalle ja että maksamattomia palkkoja ei projektiin liittyen ole. Näissä tilanteissa tilintarkastaja voi tukeutua myös tilinpäätöstarkastuksissa saamaansa evidenssiin palkkaproessin osalta, missä on voitu todeta, että palkat on asianmukaisesti kirjattu pääkirjalle.

Projektin työtuntien seuranta

Projektille tilitettäviä tunteja on seurattava päiväkohtaisesti ja kuukausittaiset tuntilistat on projektin vastuullisen johtajan varmentettava. Työtunnit voidaan hyväksyä myös yhtiön normaalin tunti hyväksyntäkäytännön mukaisesti esimerkiksi jossakin järjestelmässä, jolloin ne tulisi kuitenkin erikseen hyväksyä projektille kuuluviksi. Tällöin hyväksymisiä olisi siis kaksi.

Mikäli rahoituksensaajalla on samanaikaisesti useampia Tekesin rahoittamia hankkeita, voivat yleiset ehdot edellyttää myös kokonaistyöajan seurantaa, mistä voidaan erottaa eri

Rahoituspäätöksen jälkeen asiakkaan tulisi käydä projektin talouden seuranta läpi yhdessä tilintarkastajan kanssa.

projekteille kohdistettavat tunnit sekä hahmottaa henkilön kokonaistyöajan suhde projekteille kohdistettuihin tunteihin.

Muut kustannukset

Muiden kustannusten tarkastuksessa verrataan kululaskujen tietoja projektin pääkirjaan merkittyyn tietoon, mikä on edelleen johdettavissa yrityksen pääkirjaan. Varmistetaan siis, että projektikirjanpidon tiedot ovat yhtäpitäviä pääkirjanpidon kanssa.

Yleensä arvonnäkövero ei ole tukikelpoinen kustannus, jolloin tulee varmistua, että kustannustilityksen kustannukset eivät sisällä arvonnäköveroa. Lisäksi tarkastetaan muun muassa, että kustannukset on tilitetty oikeaan kustannuslajiinsa ja että kustannukset perustuvat laskuun. Tarkastetaan myös, että kustannukset on maksettu ja ne ovat hankkeen kesto aikana suoriteperusteisesti syntyneitä. Eri tukimuotojen tarkastusraporttimallissa on selkeät ohjeet siitä, mihin kysymyksiin tarkastustoimenpiteillä tulee vastata.

Tarkastusraportin pohjalta Tekes arvioi toimenpiteitä

Tarkastusraportissa tilintarkastaja esittää tarkastuksen aikana esille nousseet havainnot sekä virheet, joita ei ole

korjattu kustannustilityksiin. Tyypillisiä raportoitavia asioita ovat havainnot projektikirjanpidon ja työajanseurannan järjestämisessä, työtuntien hyväksymiskäytännön puutteet, arvonnäköverojen sisältyminen kustannuksiin tai kustannusten tilittäminen väärässä kuluryhmässä.

Tilintarkastajan havaintojen perusteella Tekes arvioi, miltä osin raportti aiheuttaa toimenpiteitä tai vaikuttaa raportoitujen kustannusten hyväksyttävyyteen. Tilintarkastajan tulisi luetuttaa raportti asiakkaalla ennen sen allekirjoittamista, jotta asiakas voi vielä reagoida puutteisiin mahdollisesti korjaamalla raportointia tai antamalla asiaan liittyvää muuta selvitystä Tekesille. Näin myös varmistamme osaltamme asiakastytytyvyyden. ■

Teemu Suoniemi
KHT

Teemu Suoniemi toimii tilintarkastajana KPMG Oy Ab:n palveluksessa. Hän on Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenkoulustoitimikunnan puheenjohtaja.

KAIPAATKO TIETOJEN PÄIVITYSTÄ? TULE KOULUTUKSEEN!

Tarjoamme niin perustasoa ylläpitävää kuin asian-
tuntemusta syventävää koulutusta. Ajankohtaiset
koulutuksemme ovat tunnettuja laadustaan. Koulut-
tajina toimivat eri aihealueiden huippuasiantuntijat.

Koulutusten aiheina mm.

- IFRS-standardit
- yritysjärjestelyt
- tilinpäätös 2017
- sukupolvenvaihdos
- veronkiertodirektiivi.

Tutustu koulutuksiin verkkosivuillamme!

[SUOMENTILINTARKASTAJAT.FI/KOULUTUS](https://suomentilintarkastajat.fi/koulutus)

Onko sinun hankala päästä koulutuspaikalle?
Ei hätää, voit osallistua koulutukseen
etänä omalta tietokoneeltasi.

Huomaa myös videokoulutukset!

ST-Akatemia – osaamisen kehittäjä

ISA MEIDÄN

– standardeista, rakkaudella

ISA-standardien tarkoituksen on yhtenäistää tilintarkastusta ja parantaa sen laatua. Standardit ovat samat pienyhtiön ja kansainvälisen konsernin tarkastukselle. Nyt pohditaankin oman standardin laatimista pienille ja keskisuurille toimeksiannoille.

Riitta Laine

t

ilintarkastusta ohjaavat monet lait, standardit, periaatteet ja säännöt. Tilintarkastuslaki edellyttää EU:ssa sovellettaviksi hyväksyttyjen kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamista. Näillä tarkoitetaan yleensä Kansainvälisen Tilintarkastajaliiton (IFAC) julkaisemia ISA-standardeja ja ISQC-standardeja. ISA- ja ISQC-standardeja ei ole kuiten-

kaan vielä hyväksytty EU:ssa, vaikka niitä sovelletaan tilintarkastusalalla yleisesti.

Tavoitteena laadun parantaminen

Standardit pyrkivät yleensä harmonisoimaan ja luomaan laadulle minimitason. Standardit laatii niiden käyttäjistä riippumaton taho, ja laatimisessa on yleensä mukana laajasti eri sidosryhmien edustajia ja kyseisen alan ammat-

tilaisia. Monilla toimialoilla on omat standardinsa, joiden voidaan ajatella parantavan yhdenmukaisuutta, laatua ja markkinoiden toimivuutta sekä rakentavan luottamusta.

ISA-standardien tarkoitus ei ole kuitenkaan tehdä kaikista tilintarkastuksista samanlaisia, vaan ne luovat tilintarkastukselle viitekehyksen. Ne ovat periaatelähtöisiä, eli ne eivät yleensä anna konkreettisia toimintaohjeita. Periaatelähtöisyys edellyttää mutta toisaalta myös sallii soveltamisen tilanteeseen sopivalla tavalla. Jos standardi olisi hyvin yksityiskohtainen, sen soveltuvuus vähenisi erilaisissa tilanteissa, eri kokoisissa yhtiöissä ja ajan myötä.

Standardit tarvitsevat siis tuekseen hyvän tilintarkastustavan mukaisia toimintatapoja ja periaatteita sekä kokemukseen perustuvaa ammatillista harkintaa. Ammatillinen harkinta ei kuitenkaan tarkoita sitä, että standardeista jätetään huomioimatta aina samat kohdat, vaan sitä, että harkinta on toimeksiantokohtaista. Ammatillisen harkinnan myötä tilintarkastajat voivat päätyä hyvin eri näköisiin tilintarkastuksiin, vaikka noudattaisivatkin standardeja.

ISA-standardit määrittelevät tavoitteet ja vaatimukset tilintarkastukselle sekä antavat soveltamista koskevaa ohjeistusta. Vaatimuksissa käytetty sanamuoto on tyyliltään

Kuva Shutterstock

Standardien laatijan on täsmennettävä skaalautuvuuden ja suhteellisen soveltamisen käsitteitä.

määräävä, eli ”tilintarkastajan on tehtävä”. Ohjeistuksessa käytetty sanamuoto on puolestaan rennompia eikä anna niin suoria käskyjä.

ISA-standardit ja pk-yritysten tilintarkastus

Vaikka ISA-standardit ovat periaatelähtöisiä, ne eivät sovi kaikenlaisiin tilanteisiin. Niitä on kritisoitu mm. siitä, että ne on laadittu isoille tiimeille, jotka tarkastavat isoja asiakkaita. Ne pilkkovat tilintarkastuksen prosesseiksi ja osiksi, mikä saattaa pienessä toimeksiannossa tuntua keinotekoiselta ja raskaalta – erityisesti suhteessa tilinpäätöksen lukujen pienuuteen.

Tilintarkastuslain mukaan kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja voidaan pienyrityksen tilintarkastuksessa soveltaa tarkoituksenmukaisessa laajuudessa, kunhan noudatetaan hyvää tilintarkastustapaa. Hallituksen esityksessä tilintarkastuslain muuttamisesta viitataan standardien joustavaan soveltamiseen suhteutettuna yrityksen kokoon, toiminnan laajuuteen ja monimutkaisuuteen. Tarkoituksenmukainen laajuus jätetään tilintarkastajan ammatillisen harkinnan varaan.

ISA-standardeissa ei erotella pienen yhtiön tilintarkastusta kansainvälisen konsernin tilintarkastuksesta. Standardien tavoitteet ja vaatimukset eivät siis muutu toimeksiannon koon perusteella, mutta standardien

soveltamisohjeet sisältävät ”erityisesti pienissä yhteisöissä huomioon otettavia seikkoja”. IFAC on myös julkaissut soveltamisoppaan, jonka tarkoitus on auttaa tilintarkastajia soveltamaan standardeja yhdenmukaisesti pk-yhteisöjen tilintarkastuksessa. ISA-standardien yhteydessä puhutaan standardien skaalautuvuudesta ja suhteellisesta soveltamisesta. Standardien laatijan on kuitenkin täsmennettävä käsitteitä, sillä alalla vallitsee epäselvyyttä siitä, mitä termit tarkoittavat ja kuinka paljon ammatillista harkintaa voi käyttää.

Tarve erilliselle pk-standardille

Muutama vuosi sitten valmisteltiin pohjoismaisena yhteistyönä erillistä tilintarkastuksen pk-standardia (SASE). Osittain SASE:n herättämän kiinnostuksen myötä ISA-standardien laatija IAASB:kin on myöntänyt, etteivät standardit välttämättä sovellu pienempien toimeksiantojen tarkastamiseen. Käynnissä on kansainvälinen keskustelu siitä, annetaanko ISA-standardien skaalaamisesta lisäohjeistusta vai laaditaanko aivan oma standardi pk-toimeksiannoille.

Päädytään kumpaan ratkaisuun tahansa, tärkeintä on pitää mielessä tilintarkastuksen perustavoitteet ja standardien määrittelemät tavoitteet. ISA-standardit eivät voi koskaan olla kaiken kattavia ja antaa vastauksia kaikkiin mahdollisiin tilanteisiin. Kunkin toimeksiannon kohdalla tarkastajan pitää tehdä tarpeelliseksi näkemänsä toimenpiteet ja perustella tekemänsä valinnat. Tilintarkastustoimenpiteitä ja dokumentointia ei pitäisi tehdä vain lakien ja standardien täyttämiseksi vaan siksi, että halutaan tehdä laadukasta ja merkityksellistä tilintarkastusta. ■

Riitta Laine
KHT

Riitta Laine toimii asiantuntijana Suomen Tilintarkastajat ry:ssä.

LYHENTEET :

IFAC International Federation of Accountants
IAASB International Auditing and Assurance Standards Board
ISA International Standards on Auditing
SASE Standard of audit for small entities

Tämän lehden suunnittelussa ja toteutuksessa mukana

Sanna Alakare
päätoimittaja
toiminnanjohtaja

Tarja Sviili
toimitussihteeri
tuottaja

Minttu Sallinen
viestintä- ja sisältöpäällikkö

Risto Ruuska
johtava asiantuntija

Jarkko Raitio
asiantuntija

Riitta Laine
asiantuntija

Tuija Niemeläinen
koulutussuunnittelija

Tiina Siikasaari
markkinointisuunnittelija

Susanna Timonen
tuottaja

Kiitokset artikkeleiden kirjoittajille

Kim Ittonen, Hanken
Elina Koskentalo, Taloushallintoliitto
Vuokko Mäkinen, Taloushallintoliitto
Antti Niemistö, Idman Vilén Grant Thornton Oy
Pertti Ojala, KPMG Oy Ab
Samuli Perälä, PwC
Mikko Reinikainen, PwC
Teemu Suoniemi, KPMG Oy Ab
Markku Örn, Taloushallintoliitto

Lämmin kiitos myös kaikille haastateltavillemme.

Löysitkö tästä lehdestä hyödyllistä tietoa?
Toivoisitko jostakin teemasta lisää artikkeleita?
Onko mielessäsi ajankohtaisia juttuideoita?

Profittin seuraava numero 1/2018 ilmestyy ensi keväänä.

Odotamme palautettasi ja juttuideoita!
viestinta@suomentilintarkastajat.fi

@STyhdistys

Profiitti - Talous & tilintarkastus on Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsen- ja sidosryhmälehti taloudellisen raportoinnin ja tilintarkastuksen ajankohtaisista aiheista. Ajankohtaisia artikkeli- ja blogisisältöjä löydät myös Näköaloja-palstaltamme suomentilintarkastajat.fi/nakoaloja